

ARGIA

1981-Apirila 12-XLIV garren urtea 908 zenbakia 60 pezta

j.m. torrealdei:
intelektualak eta politika
ulster:
gobernaezin eta
garestiegi
bihurtu nahi

txotxongilo:
panpinen
atzean
jo eta ke

Caja Laboralak hilabete honetan 95.882 bulego ideki ditu Xabier Egiarentzak

Ameriketan 52.097.
Europar eta Oriente
Medioan 26.855. Asian eta
Pazifikokoan 16.930.

VISA Euskalduna erakustea
nahikoa duzu, guztian esku-
dirua lor dezazun.

Gainera, era guztietako
3.000.000 saltokitan bala
dezakezu behar duzuna erosiz.

- Janari-edariak.
- Etxerako behar duzuna.
- Auto konponketak.
- Boutiquis.
- Oinetakotokiak.
- Ostatuak.
- Autoeskolak.
- Jatetxeak etab.

Xabier Egiaren emaztea lasai dago hilaren azkenerako.

Etxeko ekonomia egoki
gestionatu eta administratu
bait du.

● Txartel jabeak aurreko
hilabetearen egindako gastuen
kontu-laburpenaren bidez, edo
-ta txartelaz bala daiteken
beste edonork egindakoak ere
kontutan hartuz.

- Hilabete batean erosi eta hurrengoan ordainduz.
- Ordainketak 15 edo 50 egun atzeratuz, inolako interesik
gabe eta dohan.
- Hestualdirik gabe, etxeko kontuak erraz eta argi egiten
bait ditu.

Xabier Egia lasai dabil Manhattan-en.

Izan ere, VISA Euskaldunak
horrelaxe babesten du.

- Eta New York-en dabil,
sakelean dirurik gabe.
- Diru-trukatzeaz kezkatzeke.
- Erosi, ordaindu, eta alokatu
ere, sinadura batez egiten du
soilik.

- VISA Euskalduna miresgarria ohostu edo galduz gero, kontu
ematea nahikoa du inolako erantzukizunik izan ez dezan.
- Horregatik, ez die beldurrik kalelapurrei, folklore hirtar honen
giroan. Eta "Guys and Dolls"eko ganster-antzeslariak teatroan
bezelaxe dibertitzen dute. Bai bait daki ez diezaioketela
ohostu ezer.

Zu eta ni bezalako bezeroentzat

VISA Euskalduna Txartela.

BEHAR DUZUNERO ETA MUNDU GUZTIAN. DIRUAREN PAREKO.

Lan Kide Aurrezkiko Bulegotan eska ezazu.

17.05

Zientzia eta mundua gelditu gabe aurrera doazela eta, aintzinako Fernando (bai, Amezketarra) ginolera eraman dute, TXOTXONGILO taldeak eraman du hobe esanda.

Eta ez nolanahi. Ikusi ahal izan duen (edo ahal izango duen) edozein bat etorriko da guretzat primerako saioa prstatu dutela haurrentzat esatean. Saio publikoaren alde-
tik ikustea eta haien barne bizitza ezagutzea gauza arras ezberdinak dira zinez, eta horregatik, hain zuzen, ausartu gara teloiaren bestaldetik izan zitekeen ikuspegi ezezagun horren bila. Ukaezinezkoa dugu, duzu, duzue, dute hau-
rren mundua garrantzitsu izanik, TXOTXONGILO tal-
dea mundu horretan duen funtsezko papera.

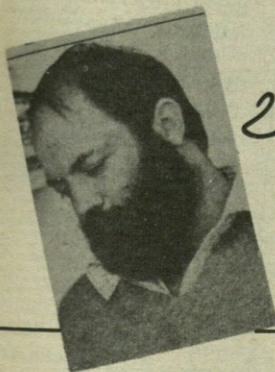

9.05

Duela urte batzuek ulster zen munduko zilborra. Mundu guztiko begiak haruntz zeuden zuzenduta. Badirudi az-
ken urteotan zuzenpuntu hori piska bat aldatu dela, edo behintzat, ez diogula Ipar Irandari lehen ematen genion pisua ematen. Hutsune informatiboa handiagoa zela, ale-
gia. Azken tarte honetaz saiatu gara geu informazio za-
bala biltzen, batik bat IRA eta SIN FEIN erakunde-
en inguruan. Han gertatu berria den edo gertatzen ari den zirriborroaz zerbati gehixeagoz bederen jantzi gaitezen.

Zerrendero fama omen du Joan Mari Torrealdai, ez da-
kigu arrazoinez ala gabe. Akaso zehatzago izango luke soziologo etiketa, aurreko hori honen ondorio besterik ez izan daiteke eta. Dena dela, hori ez geuri orain dagokigun auzia, LUMA ZORROZTUZ argitaratu dugun bere arti-
kulua oso gaia desberdin batetaz bait doa: INTELEK-
TUALAK ETA POLITIKA.

23-24 05

27-32 05

Zaila da artikulurik nabarmentzea KULTUR SAILEAN ageri direnen artetik. Aste honetan beharbada literaturak eramango luke pisurik handiena. JOXEMARI ITU-
RRALDEk egin du MALCOM LOWRYren **Bajo el vol-
cán** nobelaz aipamen bat, eta JOSU LANDAK RAFAEL CASTELLANOren **Sutondoan** izeneko liburuaz. Gaine-
rantzekoan, zinema eta antzerkia dira ikutzen diren gaiak. Gusto guztietarako zerbait. On egin.

Hona hemen aurtengo sariak:

Barruan	2.500 pta.
Atzerrietako herrietan	3.500 pta ..
Airez	5.400 pta ..
Ale bakoitza	60 pta.

ARGIA

Lehendakari: Kaltetano Ezeiza.

Zuzendari: Etxabete Garmendia.

Zuzendari Ordezkari: Pilar Iparragirre.

Idazleak: Esteban Aldamiz, Jokin Ansorena, Ladix Arrosagarai «Astema», Mikel Aizaga, Lurdes Auzmendi, Balere I. Azoikoa, Inozen-
tizio Bujanda, Joxe Manuel Bujanda, Felix

Ibargutxi, Rufino Iraola, Mikel Iribarren «Xinaberrri», Julen Kalzada, Iñigo Lamarca, Josu Landa, Txema Larrea, Pello Lizarralde, Gorka Reizabal, Andoni Sarriegi «Muru-
mendi», Joseba Sarriaindia, Jon Urrujalegi, Joxemari Velez de Mendizabal «Men-
diaga», «Xalbardin», Josemi Zumalabe.

Marraski eta diselaunak: Joxemari Aleman, Guru, Antton Olariaga, Rotu, Tororo, Joxe-
mi Zumalabe.

Argazkilariak: Koldo Aretxaga, Arturo Del-
gado, Philippe Etxeberri, Loubei, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Luis Otaegi, Ro-
berto Zarabaitia.

Publizitatea: Joxe Mari Ostofaza.

Jabe: Zeruko Argia Kooperatiba.

Modiztegiak: Ortzadar Laboratorioa, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	2.300 pta.
Estatistik Kanpora	2.900 pta.
Airez	4.400 pta.
Ale bakoitza	60 pta.

aste Giroa

LIBURUAK

JOANAK JOAN, Yon Etxaide Itharte; Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala, 469 or., 700 pta.

Aspaldikoa dugu nobela hau. Hau beraz, bigarren argitaraldia dela esan beharra dago haseratik. Ez ginatke, gainera, oso oker ibiliko nobela hau ia ia klasisiko bat bilakatu dela esango bagenu. Bere argumendua aski ezaguna da ere. Pierre Topet «Etxahun» famatuaren bizitzan dago oinarrituta, eta Barkoxeko koplariaren gertaerak etabar kondatzen dizkigu, ia mila erdi bat orrialde dituen liburu honetan. Hala ere, nobela honen balioa ez da maila historikoan soilik gelditzen. Kontutan hartu behar bait da, bigarren argitaraldi hau zabaldia eta horbetua zaigula kaleratu. Ez litzateke, orduan, lan txarra izango bigarren testu berri hau hartu, eta duela hogei-tabost urtetakoarekin parekatzea.

BUROCRACIA O PARTICIPACION? Agustín Uribe-Echebarria, 132 or., 300 pta.

Hain hitz ozenak dituen izenburuaren ondoren, Arrasateko Kooperati-been eraketari buruzko saio bat arki dezake gai horietaz orrialdeak pasatzearen kirola maite duen edonork. Entrepresa desberdin batzuetatik (gehienak kooperatibak) igaro ondoren, irakaslea ere izan da liburu honen egilea. Saio honen lehenengo kapituluetan burkraziaren alde psikosoziologikoak eta parte hartzeko era berriak aztertzen ditu, gerroagoko kapituluetan eraketaren teoria Arrasateko Kooperatibetako errealtatearekin gonbaratzen duelarik. Dena dela, garaia-

dagokionez, 1941-1956 bitarteko urteetara mugatzen da egilea azterkeatek egiterakoan.

SUTONDOAN, Rafael Castellano; Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, 273 or.,

Zaila da Rafael Castellano madarikatu honekin asmatzea. Haizea bezain aldakor eta nondik nora joko duen asmaezina. Dena dela, azken honetan argitaratu duen liburu honetaz gauza asko genekizkien argitaratu baino lehen, eta aski xele-break gainera. Hasera baitan Gipuzkoako Aurrezki Kutxak hartu omen zuen SUTONDOAN liburu argitaratzeko asmoa eta ardua, baita konpromezua ere. Bainan gero, denboraren poderioz eta idazle madarikatuek izaten duten zori txarraren ondorioz, Kutxakoek ezetz eta ezetz. Eta noski, Rafa engainatzea ARGIAkoek ez ezik oso gutxi lortzen dute, eta hor ibili zen gure heroea bere harma guztiak erabiltzen jauntxo horien kontra. Eta azkenean lortu egin zuen lortu: hona hemen froga. Beno aski da penak kondatzeaz, liburuaz beraz ezer esan gabe. Hala era, liburu honetaz baduzue kultur sailean, berri gehiago. Hara jo, beraz.

ALDIZKARIAK

LURRALDE, investigación y espacio; 4 zenbakia, 600 pta.

Honelako «aldizkari-kin» gero eta zailago suertatzen ari da aldizkari eta liburuaren arteko muga ipintzea. Urteoro ateratzen da lurralde izeneko aldizkari hau. INGEBA Euskal Geografi Elkargoa sortu zenetik, aldizkariaren ideia ere sortu zen eta urtez urte bana kaleratzen joan dira. Donostiako Aurrezki Kutxak babestua, jakina. Hamazazpiren bat artikulu dakartza, guztiak, noski, geografia eta honen ingutuko alorretaz. Gehienak eradaraz (noski berriro ere), baina ingelesez eta beste bat euskaraz. Dudarik gabe, geografia ere nolabait ari da suspertzen gure herri honetan, LURRALDE aldizkari hau tartean medio delarik.

BASERRITARRAK, ENEren aldizkaria, 3. zenbakia, 1981ko martxoa.

Hona hemen non zaigun hazten euskal nekazarien aldizkari hau. BASERRITARRAK aldizkaria, 3. zenbakia. Multikipistaz ateratzen dago, eta zortzi orrialde besterik ez ditu, baina ez da oztopoa betetzeko duen papera betetzen duen esateko. Gai nagusiak «Euskal nekazaritza-katuen konfederazioa» du, eta artikulu horietan azken aldian gertatu konfederazioaren ematen da. Artikuluak balena, berriz, «eskorabeherak» direla dago idatzita, hamazazko argibide ematen Asmo, eta informetarik, baso saile eta haren informazio daiteke.

RAIDE
 y espacio
 - ingebe

BARANDIARAN 1981
 JOSE MIGUEL DE BARANDIARAN 1981
 JOSE MIGUEL DE BARANDIARAN 1981
 JOSE MIGUEL DE BARANDIARAN 1981

JOSE MIGUEL DE BARANDIARAN 1981

ERAKUSKETAK

ERAKUSKETAK erakusketa
 bat ireki du Iruñeako
 «ballo blanco» delakoan.
 30 zabaldu zen
 hilak arte iraungo du
 zabalik. **ZIRIBORRO-**
LARIK izenakoek anto-
 tate dute honako hau eta
 bertan makina bat irudi
 arkitu ahal izango
 dutzue.

ANGEL CAÑADAK bere
 akuarelak jarri ditu nahi
 duenaren bistan Donos-
 tiako Galeria Echeberria
 izeneko aretoan. Hilak 7an
 eman zuten zabaltzearen
 koktela, eta egun horretatik
 aurrera hor izango duzue
 zabal-zabalik. Hamaika sari
 eta bi irabazi omen ditu, eta
 honek ematen duen babe-
 saz ageri zaigu artista hau
 Donostiako plazara. Aur-
 kezten dituen hogeitamar
 akuarelekin batera zerami-
 kaz eta bidrio egindako
 bere azken lanetaz osatzen
 da muestra.

LEHIAKETAK

**JOSE MIGUEL BARAN-
 DIARAN IKERTZE
 DIRU LAGUNTZA 1981.**

—Eusko Ikaskuntzaren era-
 bakiari jarraituz aurtien ere
 ikertze diru kaguntza edo
 beka gaia eragu da, bere
 gaia etnologiar buruzko
 izango delarik.

Eskaeraren agiri aur-
 kezte epea datorren apirila-
 ren 30an amaitzen da. Iker
 dirua bi milioi pezetatakoa
 izango da, bi urtetako
 iraupenarekin.

Ikerlariarentzat beha-
 rrezkoak diren arauak eta
 edozer beste zehaztasunen
 berri, Eusko Ikaskuntzaren
 IDAZKARI) **GELAN**
EMANGO DIRA, gipuz-
 koako Foru Aldundi
 Jauregian.

**DONOSTIAKO XVI.
 JAZZALDIA. —JAZZ-
 ALEEN LEHIAKETA.** —

Bertan bost talde aukeratu-
 k dira aurkezten diren guz-
 tien artean, eta Uztailak
 15ean ospatuko da. Aur-
 kezteko baldintza Jazz jo-
 tzen duten taldeak izanik
 horretatik beren «modus vi-
 vendi» ez ateratzea litza-
 teke.

Talde bakoitzaren eki-
 taldiaren eta gainerantze-
 koak aurrerago adieraziko
 ditu erakunde antolatzaiz-
 leak. Donostian egonaldia
 ordainduta izango da, baita
 bidaeie eta janariei dagoz-
 kien tasa batzuek ere. Izena
 emateko epea Maiatzaren
 lehenean amaituko da.

Sariok ondorengo
 hauek izango dira: **LEHEN**
SARIA, 75.000 pezeta eta
 trofeoa; **BIGARREN SA-**
RIA, 40.000 pezeta eta tro-
 feoa, eta; **SOLISTARIK**
HOBEari 25.000 pezeta eta
 trofeoa.

Derrigorrezkoa izango
 da izena ematearekin ba-
 tera taldeak grabatutako
 zinta bat bidaltzea, baita
 «curriculum» antzeko zer-
 bait ere.

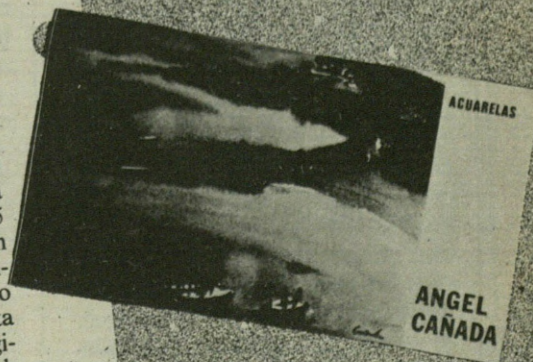
**NOBELA LABURREN
 «IRUÑA KAFETEGIA»
 SARIKETAK.** —Bilboko

«Iruña Kafetegia»k deitzen
 du, lehen aldiz, urtero
 egingo dutuen nobela labu-
 rren sariketetara, bat eus-
 karazkoentzat eta bestea
 eradarakoentzat, jarraiko
 oinarrien arauera:

Sari bakoitza 150.000
 pezetatakoa izango da, eta
 idatzitako lanen luzerak 75
 eta 125 folioen artekoa izan
 beharko du. Orijinal bakoit-
 zetik hiru ale aurkeztuko
 dira, sinadurarik gabe eta
 plika batekin, zeinetan egi-
 learen izen deiturak eta hel-
 bidea joango bait da. Urria-
 ren lehen itxiko da orijinalen
 bilketa eta ondorengo lau
 hilabeteetan mahaikoen
 erabakia zabaldua izango
 da.

Orijinalak helbide ho-
 netara bidali beharko dira:
 «Café Iruña, calle Colón de
 Larreategui, 13. **BILBAO-**
1, azalean ipiniz: «Iruña ka-
 fetegia Sariketarako».

25
apirila
12-19

ANGEL
 CAÑADA

bazkari batetarako menua

Batzuetan menu bat prestatzerakoan zailena, hain zuzen ere, plater desberdinak nahasten jakitea izaten da. Askok horrela izaten dela esan bait didate. Eta nik sinisten diet, jakina, askotan frogatu dut eta horixe bera. hala ere, ezina da egokitasun horretan asmatzeko errezeta, intuizioak balio handia bait dauka. Nik eman dezakedan gauza bakarra menu horietan parte hartuko leketan janariaren errezetak izango litzateke. Eta hona hemen beraz bazkari on bat prestatzeko menu egokia.

lapak saltsa berdean

Marea behean dagoenean lapa batzuek laban batez hartu eta jaki merke eta eder bat presta dezakezu. Itsasoko zaporea oroitu araziko dizuna gainera. Ehun eta berrogeitamar pezeten sei pertsonarentzat aski izango duzue.

Haragia nahiko gogorra izaten dutenez ordu erdiz litro bat urez egostea da onena.

Gero lurrezko kazuela batetan hamar bat goilarekada olio jarri sutan berotzen eta berotu denean tipula xehetua eta baratzuri ale bi goilarekada bat betetzen dutela. Eta hori dena frejitu. Berrehun eta berrogeitamar gramu arroz bota bertara eta lapak egosteko erabili dugun ura, kontutan harturik hondarrik ez dadin gelditi.

Lapak txirla gabe bota eta gazta eta piperhautsa bota. Hogeitamar minututan egosi eta gero perexil xehetuarekin haustu.

oilak xerrak platanoeekin

Errezeta hau Beasaingo Joxe Castillorena duzue. Gusto handiarekin konbinatzen ditu oilarra eta platanu frejituak.

Sei pertsonarentzat oilar hamabi xerra, hiru platanu, limoi bat, irina, ozipina gazta eta esnea.

Zartagin batetan olio jarri berotzen eta esnetik eta irinetik pasatuko xerrak. Minutu bat ondoren xerrak jiratu bestekaldera eta beste minutu eta erdian frejitzen utzi.

Platanoak erditik ebaki luzeran, ozipin tanta batzuk eta gazta bota gero, eta irin eta arrultzeetik pasa eta gero frejitu egiten dira legatza izango balitz bezala.

Oilar xerrak eta platanok frejitu dituzun zartagin bertan berrogeitamar gramu gurin urtu. Zartagin bertara limio zukua bota eta hori guztia ontziaren gainetik bota.

krema pasteleroa

Krema hau bizkotxo edo erreileno guztietarako erabil dezakezue; baita are tarten azpia egiteko. Esate batetarako Sagar tarta egiterakoan, etabar.

Sei pertsonarentzat litro bat esne, berrehun eta berrogeitamar gramu azukre, sei arraultze, berderatzi goilarekada irin eta limoi azala...

Sutan jarri litro bat esne limoi azalarekin. Beste kazuela batetan azukrea eta irina jarri eta nahastu. Arraultzeak ere bota eta suaren aldamenen esnean botatzen da bitartean nahasten jarraituz. Jirabiratu pazientzia handiaz irakiten hasi arte eta irekin eta bost minutu geroago prest izango duzue.

K. ARGIÑANO

aste saindua zuberoako basaburuan

Aste saindua izan ohi da udaberrian bidaia batzuen egiteko eta atsedenaldi lasai baten hartzeko egutegiak ematen digun aukerarik ederrena. Azkenaldi honetan muga pasatzeko ezartzen dizkiguten oztopoak ikusirik, baliteke jende askok, bizitza ez konplikatzearren etabar, Ipar Euskal Herria bere planetatik baztertzea. Hori izanen litza-teke, hainzuzen, Ministeritzaren bateko norbaitek gustoen hartuko lukeen ondorioa. Eta ez dugu uste karamelu hori eskaini behar diogunik. Gu etxezuloan geratzea nahi dutela? Orduan eta gehiago saiatu beharko diagu Euskal Herrian libreki ibiltzen. Eta Zuberoa Euskal Herri duk.

Ohizko **kanpinaz** doanak ez du izanen hango zelaietan kokatzeko arazorik. Eta ohe batean lo egin nahi izanaz gero, edo etxe batean pasa zenbait egun, beti ere **etxe bat alokatzen** ahal duzu, Hegoaldean erabili ohi diren prezio berdintsuetan. Alokatzeko hori egiteko bide bat Atharratzeko «**Syndicat d'initiatives de la Soule**» delakora deitzea da, eta han emanen dizute horietako etxe baten berri.

Behin Basaburuan egonik (Xiberutarrek dioten Basabüian) bada ezagutu gabe utzi ezin dituzun herriak. **Atharratzeko** erdi izanik, hiru edo lau etapatan pasa daiteke Basabüria.

Atharratzetik Montori aldera irtenaz, **Larrañe** (Larrau) eta **Santagarazira** (Ste. Engrace) eramanez gaituen bidea hartzen dugu; **Laginaga**, **Atheri** eta **Ligi** igaro ondoren, herri ikusgarriak beroiek ere, **zentrale elektrikoba** tera helduko zara, kamino estu bezain polit batetik. Hemen bi bide: bata Santagarazira eramanez zaituena (Santazaira) eta Larrañerakoa bestea.

Batetik zein bestetik, **amil-degi** izugarrien ondotik pasako zara. Santagaraziko aurrera-

xeago Euskal Herrian aurki daitekeen lekurik ikusgarrienetako bat; **kakuetako lepoa**. Turistak ibil daitezen prestatua dago, bere parking eta guzti; zapatillak jantzi, errekarara jaitsi, zubia igaro eta arkaitz artean urak eginduen eztatrizulo miresgarri hau oinez ttipi-tpapa ezagutzeko oztoporik ez duzu; ezagutzen duenedonork, oraindik Hegoaldeko oso jende gutxiren ezaguna izan arren, esanen dizu zein espektakularra den. Kakuetaren ondoren berehala Santagarazin zara, **Kaserna** auzotik igaro ondoren. Eta Santagarazin, Euskal Herriko paradisu ttikietako bat, bere eliza txiki **erromaniko** zaharrarekin. Mendizale bazara, eta Espainiako harmada bost axola, beste aldean **Belagoa** duzu.

Zentralean beste bidea harturik **Larrañe** aldera zoaz, erreka segituz. **Kaiak** praktikatzeko leku aproposa eta iragan astean Beltzak hain ederki esplikatzen zигun **Holtzarteko arroila**. Azkenean, aldapa gogorak eta paisaia esplikaezinak igaroaz, Larrañe, Xiberuko herririk jatorrienetako bat, abertzaleak nagusi diren herri bakarra, «**Orhiko xorien**» herria. Hortik aurrera, Orhira igotzeko bidea eta behetik **Iratirakoa**.

Barkoxera egin dezakezu beste bidaia bat, Montoritik barrena. Hau aurreko bideak baino leku lehunagoa duzu. Eta Etxahun zaharraren herritik **Eskiulara**

joan zaitezke, Bearnoko herri euskaldunera. Hango ostatuan euskaraz eskatu lasai, herri honetan euskaraz egiten dute-ta.

Atharratzeko inguruan badi-tuzu ezagutu beharrezko herri politak, arratsalde batean oinez bisita ditzakezunak Etxahun hilerriaren **Iruri** (Les Trois Villes), **Altzai**, **Zünharreta**, **Lixantzü** (Lichans), Hanze,...

Autoz bazoaz, astebetean Zuberoa osorik ezagutzeko aukera izanen duzu. Basaburuaz gain beste herrialdeak ere xarmagarriak baitira. **Arbaila** osoa da ikusgarria: **Altzürükü**, **Müsküldi**, **Gotañe**,... eta **Pettara** zer esanik ez. Bidean harrapatuko dituzu joan eta etorri egiteko bidaia bide ezberdinetatik eginez: bata **Donaphaleutik** barrena (Pettara harrapatzen duzu) eta bestea **Donibane Garazitik** (Arbaila harrapatzeko bide egokia).

Harremanetan jartzeko: Maule eta Atharratzen **ikastolako jendea** (izugarritzko behar gorrian aurkitzen dira ikastola hauek), Atharratzen «**Bortukariak**» mendi elkarte berria eta «**EGIA**» aldizkaria. «**Sulenia**» jattetxean berriz (Restaurant Soulé) primeran eman ziguten.

A!, eta **eski egitea** maite baduzu, inguru xamar gelditzen zaizkizu Bearnoko Arette eta Gouret estazioak.

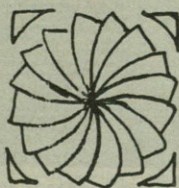
IÑAKI ZUBIONDO

ABEREN KLINIKA

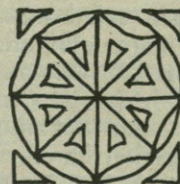
Ordrearen probintziako kontseiluak abisatzten du:
Pantxoa Madínek, Dotore Beterinario, Klientei jakin
arazten die bere «Aberen Klinika» zabalik dagoela

Hendaian 17 BD du General Leclerc
egun guziz 14 orenetatik -16 raino
eta 18 orenetatik -20 raino bainan igandean ez

urrutizkina: 0733(59) 202013

Clinica veterinaria
Pantxoa Madín-Doctor Veterinario
medicina y productos para animales
de compañía y toda clase de ganado

17 BD del General Leclerc -Hendaya (Francia)
todos los días excepto los domingos
de 14 a 16H. y 18 a 20H.

teléfono 0733(59) 202013

Izena
Nombre
Kalea
Calle
Herria
Población

ZK
N.º
Herrialdea
Provincia

Bizitza
Piso

Hartu nahi dut.
Deseo suscribirme a:

ANAITASUNA

☐ Hamabostkaria. Urteko harpidetza: 1.500 pzta.
Publicación quincenal. Suscripción anual: 1.500 ptas.

ARGIA

☐ Astekaria. Urteko harpidetza: 2.500 pzta.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.500 ptas.

HERRIA

☐ Astekaria. Urteko harpidetza: 2.250 ptas.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.250 ptas.

JAKIN

☐ Hiru hilabetekaria. Urteko harpidetza: 1.100 pzta.
Publicación trimestral. Suscripción anual: 1.100 ptas.

SASKI-NASKI

☐ Hilerokoa. Urteko harpidetza: 900 pzta.
Publicación mensual. Suscripción anual: 900 ptas.

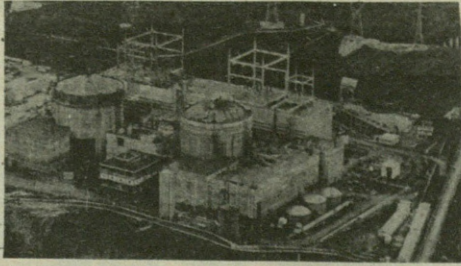
X batez jar ezazu harpidetu nahi duzun aldizkaria.
Señale con una X la revista o revistas a las que quiera suscribirse.

Txartel hau bete eta gero bidal ezazu miesedez 495 posta kutxara, Bilbo, **PRENTSA EUSKARAZ** karta azalean jarri.
Una vez relleno este boletín, envíelo, por favor, al apartado 495 de Bilbao, poniendo en el sobre **PRENTSA EUSKARAZ**.

ORDAINKETA MODUA: Harpidea hartzen duzun aldizkariak zurekin sartuko da harremanetan ordainketa modua jakin dezazun.

FORMA DE PAGO: Cada revista, a la que se suscriba, se pondrá en contacto con usted para darle a conocer sus formas de pago.

1

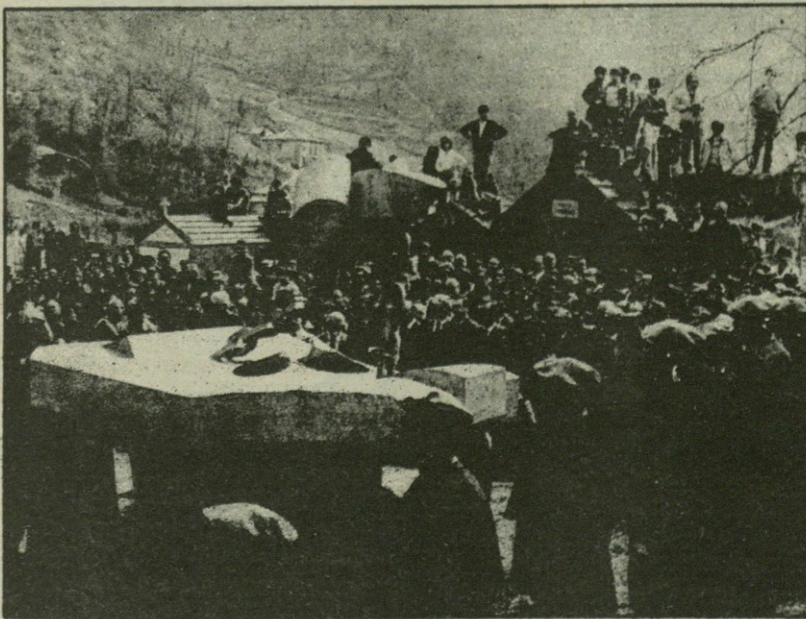

EUSKO JAURLARITZAK LEMOIZKO ZENTRALARI BAIETZ

—Hala jakin erazi zuen joan den asteazkenean kaleratutako agiri baten bidez. Agiri horren arauera, Euskadiko egoera eta etorkizuna (energiari dagokionez) aztertu ondoren, konklusio honetara isisten da. Berak dioenez, aukera nuklearrak duen alternatibarik ezak tinka larrian ipiniko luke Euskadiko energia. Hau da beraz, Eusko Jaurlaritzak nuklearraren alde egin duen agiriirik garbiena.

Hala era, honen inguruan sortu den auziaari nolabait konpobidea eman nahiean, Jaurlaritzak burutu duen irtenbide posiblea, inbestigazioan jarraitu erreferendumean bukatzea izango litzateke. Erreferendum hori Abendurako pentsatuta legoke, eta ezinezkoa gertatuko balitz hori ematea, Gobernu autonomoak «kontrolle publikoaren» sibilitateazabalik uzten du, zentralari aplikatzeko, nahiz eta kontrolle hori eramateko bideak zehaztu gabe gelditu.

2

IPARRAGIRRERI OMENALDIA URRETXUN.— Jose Maria Iparragirre euskal kantaria duela ehun urte hil zen Urretxun. Haren heriotzearen lehen mendeurreneko eguna Urretxuko haurrei eskaini zitzaizen larunbat 4ean, eta horrela, idazketa, marrazki eta margo lehiaketak goizetik eta haur kantaldi bat arratsaldetik izan ziren eguneko ospakizunik behinenak. Mendeu-

rreneko ospaketa nagusia, berriaz, igande 5ean egin zen Urretxun, Iparragirrerren hezurak hilerriko mausoleo berrian hilobiraturaz. Eusko Jaurlaritza, eta hainbat eta hainbat pertsonaia bertan zirela, Iparragirrerren hezurak Udaletxetik hilerriaraino eramane eta hilobiratu ziren. Karlos Garaikoetxeak hilobi aurrean egindako hitzalditxo baten ondoren, Gernikako Arbola kantatuz egin zen lurrematea.

3

JUAN JOSE IRAZUSTA ETA TERESITA IRASTORTZA, KRITIKAREN SARIAK

1980.— Joan den astean eman ziren Bartzelonan aurtengo Kritikaren Sariak, euskarazko arloan «Nork bere bidea» nobelari eta «Gabeziak» poema liburuari eman zaie. Lehenengoa Hondarribiko J.J. Irazustarena da, eta bigarrena Zaldibiko T. Irastortzarena. Egunkari batek komentatzen zuen bezala, biak saritutako hau lehenengo liburua da, eta noski, harridura handia jaso dute honako erabakiarengatik. Teresita irastortzaren kasuan esan daiteke zaila dela bera sartu den indarrez sartzea, estreinatzea. Bihoazkie gure zorionik beroenak.

4

ASTE SAINDUA BADATOR, ETA GU PLANAK EGIN GABE.

—Bai, aurtene ere urteoro bezala, badatorkigu —badatorkizue— aste saindua, eta ohi denez berareki batera egun batzuetako oporrak eta lasaitasuna. Dena dela ARGIAko langileak gurean jarraituko gara, eta oraindik ez dakigu datorren astean atera ahal izango dugun (badakizue, inprimategi arazoak etabar). Hala ere, saiatuko gara saiatu ahal dugun neurrian gure asteoroko zita hau betetzen. Behintzat, oraingoz indar handiak gelditzen zaizkigula lan honi eustetko eta ez etsitzeko.

espainia ala estatu
espainola?

«Aunque el Gobierno no lo quiera, ¡LOS VASCOS SOMOS UNA NACION!» izenburua irekitzen du erreportaia COMBATERen 224. zenbakiak: «Pese a quien pese, el pueblo vasco es una nación. Lo es tras una larga resistencia, a veces callada, otras activa, en ocasiones vinculada a causas equivocadas o manipuladas. Una larga historia que arranca desde las guerras carlistas atraviesa periodos como la Restauración, la Dictadura de Primo de Rivera, la República (que no reconoció los derechos históricos del pueblo vasco hasta el último y tardío momento), la guerra civil, el franquismo, el régimen de la reforma... A través de innumerables humillaciones y actos de rebeldía, a pesar de los Espartero, los Gamazo, los Mola, los Franco..., en Gernika, Santoña, Burgos, Carabanchel, Soria, en todos estos episodios históricos, algunos todavía actuales, el pueblo vasco ha ido tomando conciencia y voluntad de nación. ¿En qué legitimidad intercambio, se empara el gobierno para decretar la exclusividad de la nación española? La unidad de España no es sino asimilación forzada de naciones diferentes».

PRENTSAREN
ERASOLADIA

Hona hemen aste honetako prentsaren barietate susmagariaren erakusgarri txiki bat: CAMBIO 16 nº 487: TODOS CONTRA ETA (oso nabarmena azala). LA CALLE nº 157: ETA BUSCA EL GOLPE FUERZA NUEVA nº 742: GRITOS A FAVOR DE ETA EN UNA ACTO COMUNISTA EN TENERIFE GACETA ILUSTRADA nº 1.278: TODOS CONTRA ETA SABADO GRAFICO nº 1.242: PAIS VASCO. ASI INTERVENDRA EL EJERCITO/ ETA SIGUE SU GUERRA

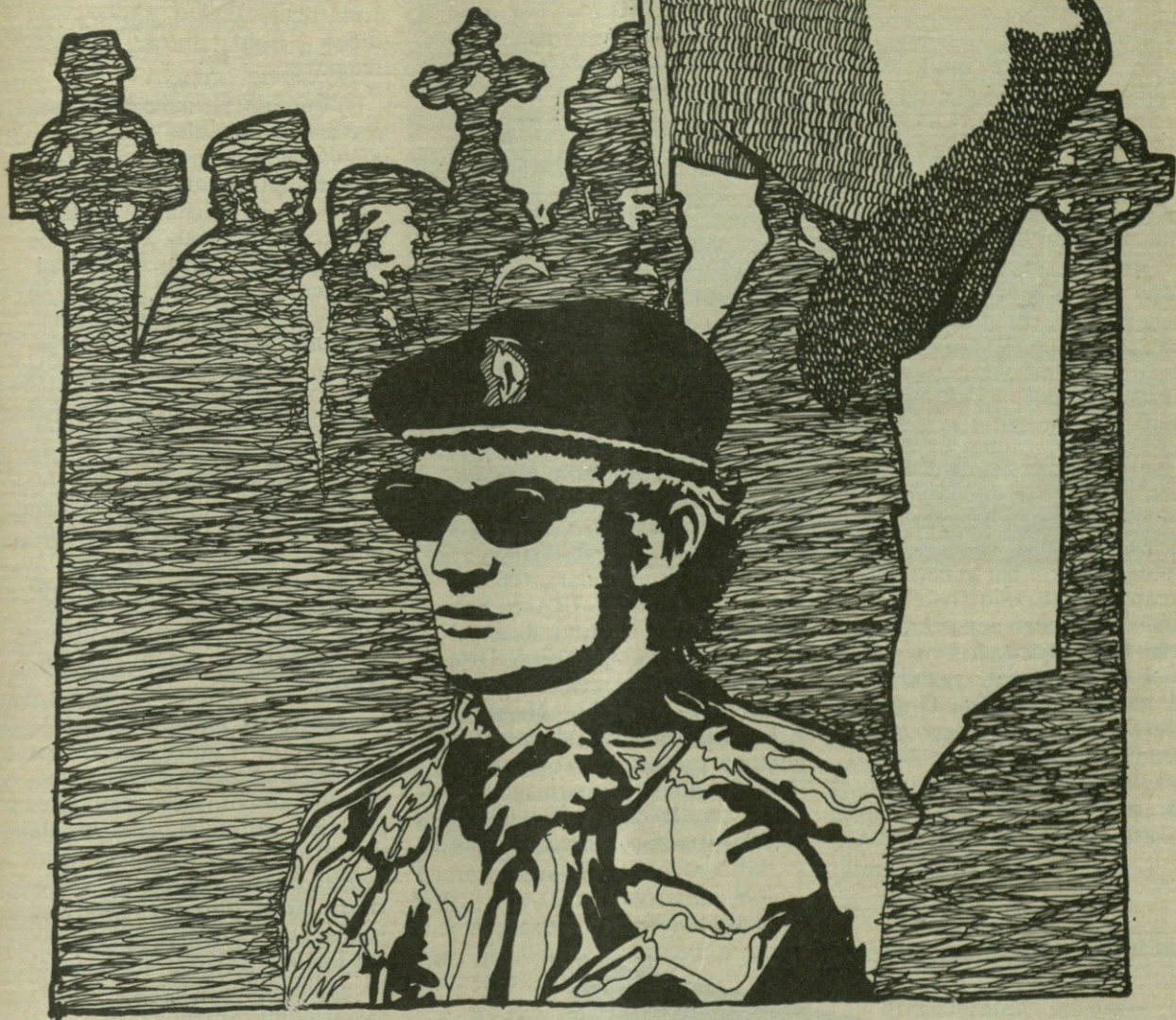
SINISTEZINA

CAMBIO 16 astekariaren 487. zenbakiak egiaztatzen du sinistezina posible izan daitekeela»: Los cinco policías detenidos en relación con la muerte por tortura del etarra Jose Ignacio Arregi han sido puestos en libertad condicional, según un auto de

la Audiencia provincial de Madrid. Esa libertad se les ha concedido bajo fianza de 100.000 pesetas. La agencia EFE ha notificado que el informe de la autopsia de Arregi, firmada por dos forenses, afirma que la muerte le sobrevino al etarra por causa natural.» Jende jantzia zuria beltza bihurtzeko, eta beltza horia.

herria
eta
gizonak

IRA eta SINN FIN: «ulster gobernaezin eta garestiegi bihurtu nahi»

Hamar urtetako odoi ixurtze etengabearen ondoren askaezina dirudi, azaletik behintzat, Ipar Irlandako korapiloak. Arazoaren bilakaera jarraitu ez dugulako, noski. **Le Monde Diplomatique** hilabetez, urtarrileko zenbakian, gatazkaren planteamenduan urteen buruan agertu den zenbait aldaketaren azterketa egin du **Roger Faligot**-ek. Britainia Handiko agitariak gerlari soluzio militar bat ezartzea ezinezkoa dela konturatzen hasi dira. Eta mugimendu errepublikanoa, berriz, Irlandako gizarteak azken hamarkadan ezagutu duen trasformaketa eskergaren bultzadaz, eta burrukaren beharkizunez, bilakaera gogor bat jasan du. Eta aldi berean negoziaketa posible baten aurrerako bere posizioak irmotu egin ditu.

elkarriskuska baten garrantzia

Mazeko gartzelan, Ipar Irlandan, IRAko presoek zeramaten gose grebaren ondorioz, abenduaren 8an Dublinen Britainia Handiko Thatcher eta Eireko Haughey lehen ministroen arteko elkarrikuska nolabait «itza-lean» geratu zen. Hala ere, badi-rudi ingelesak proposamen berriak azaltzen hasi ote diren.

Aurretik, 1979an, Londresko gobernuak **Social Democratik Labour Party** (Katoliko moderatua) eta zenbait unionistaren arteko konpromezuan saiatu zen. Baina 1974an bezala ez zuen **Ian Pasley**-ren «lealistas» ez IRA probisionala konpromezuan integratzerik lortu.

Paradoxikoki, **Fianna Fail** — Eamon de Valerak fundatutako alderdia eta lehen helburutzat Irlandaren batasuna duena — alderdikoekin radikal bat gobernura igotzean aurkeztu zaió Thatcher-i soluzio berri baten perspektiba. **Charles Haughey** badu bere aurrekoek ez zutena: interes nazionalak zaintzeko hospea. Oraindik ere eztabaidan dago ea 1970ean Iparraldeko katolikoei pasatzeko harmen inportazioan berak ere parterik izan zuen. Negoziaketa honek Thatcher-en al-

detiko irekitze bat adierazten du, baina beste aldetik Haugheyk ere aurrerakada handia ematen dio segurtate (polizia irakur bedi) alorreko kooperaketari. Elkarrikuska historiko honen ondorioetako bat soluzioak bilatzeko **azterketa talde baten** sorketa izan liteke. Eta soluzio posible honek bi ardatz izanen lituzke: bata Irlandari nolabaiteko batasun bat aurkitzea eta bestea Erresuma batuaren eta Irlandako Errepublikaren arteko harremanen berezitasuna garantizatzea. Soluziobide federalista bat ote? Pasleyk, bada ez bada ere, berhala egin du ezobeditze pasibo batetarako deia.

errepublikanoak gero eta indartsuago

Gatazka epe laburrera bukatzeko itxaropenak ahula dirudi. Baina egoera itxuraz bezain izoztua ez dagoela da Faligot-en iritzia, gutxienez indar errepublikanoen dagokienez. IRAren barnean 1970etik honuntz aldaketa sakonak getatu bait dira. Urte horretan birsortu zen itzalia zegoen IRA «**Eireko Harmada Errepublikanoa**», katolikoek ghettoak protestanteen indar paramilitarretatik eta geroago soldadu ingelesetatik zaintzeko. Azken urteotan, ordea, faktore

berriak agertu dira: Irlanda osoak jasaten duen krisis ekonomiko eta soziala; ohizko alderdien krisisa, bai unionistena eta bai Social Democratik Labour Party katolikoarena; Eliza bigarren plano batera paseaz usadioek jasan duten aldaketa izugarria,...

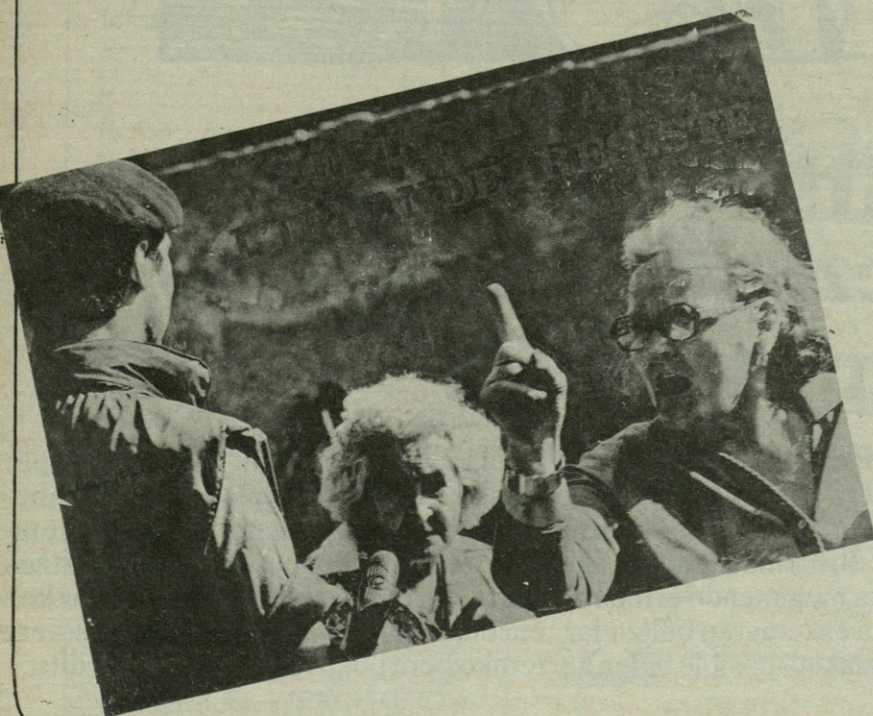
Eta Sinn Fein eta IRA berak ere aldatu egin dira, beti okupazio indarren aurkako burruka harmatuari lehentasuna emanez, estrategia sozialista bat burutze-raino. Militanteak mugimendu sindikal eta sozialetan sustraitzeko arazoak, Elizak itoa zeukan feminismoaren suspertzea, hauteskunde jokoan sartzea (Hegoaldean zenbait udalen kontrola lortuz), internazional mailan definitu beharra,... Arazo guzti horiek sortu duten dinamika eta egitura politikomilitarrean erakundeek egin dituzten berrikuntzek osatu dute mugimendu errepublikanoaren aurpegi barria. Nola esplikatu, bestela, **Long Kesh** eta **Armagh** —eko gartzeletan estatus politikoa eskatuz egin gose grebek herrian izan duten oihartzuna?

Bi agirik mugatu dute IRAren indarra. Lehenengoa **James Glover** jenerale ingelesaren memorandum bat: harmada ingelesak IRA ezin duela suntsitu eta ghetto obreroetan laguntza aurkitzen duela. «**Ingelesak Ulsterren jarrai dezaten bitartean iraungo du biolentzia kanpainak**» dio Ingalaterrako Estatu Gorenetik «galdutako» agiriak. Ezin garbiago adierazi beren ezina.

Handik laister, Dublingo gobernuak subentzionatzen duen Estatistika Institutoak «irarrak» berak harrituko zituen ondorioak atera zituen: Hego Irlandako biztanleetako %78 ingelesak Ulster-ritik joatearen aldekoak ziren; %68k nahi zuen **razia** bat egitea; %42 errepublikanoen helburuekin ados zueden eta %20k IRAren helburu eta metodoak onartzen zituen. Gertaera gogor batek haundiagotzen du inkestaren balioa: IRAk oker batez **La Monx House** hotela jende pilo bat hilaz lehertu zueneko biharamoenan egin zela inkesta.

birregituraketa militarra

Mugimendu errepublikanoaren transformaketa 1975ean koka genezake, IRA eta gobernu

laborista tregua batera iristen direnean. Harrez geroztik **Sinn Fein** alderdiak (separatista eta IRAren kide) ghetto katolikoen antolakuntza sozioekonomikoari ekin zion. Judiziorik gabeko gartzelaketa posibilitatzen zuen legea desegitean, bestalde, militante asko argitara ateratzen klandestinitatetik. Horrek ordea IRAren barne eraketa hobeto ezagutzea ere ekarri zuen. Horra irakundea ladaketa sakon baten aurrean.

1970ean milaka katoliko inuratu zen Eireko Harmada Errepublikano probisionalera, beren ghettoak zaintzeko asmoz. 20. hamarkadako independentzi gerlan bezala, irakundea «brigada», «batailoi» eta «konpainietan» banatua zegoen, **Harmada Kontseilu** baten gidaritzapean. Herrixka eta auzategietako jende gehienak ezagutzen zituen «bere» taldeak. 1971-1972an IRAk bere ofentsiba militarrari ekin zionean, aparatoaren zama agertu zen, edozein infiltraziori zabaldua bait zegoen. Gerrila urbanoa hobeto ezagutuaz eta medio sofistikatuak erabiliz —helikopterotik hasita **ordenadore**raino— golpe gogorrak erantsi zizkion harmada ingelesak. Talde osoak erori ziren, komandante eta guzti.

Aldaketaren beste eragingarri bat: **epe motzera** ingelesak bidaltzeko itxaropena galtzen da. Sinn Feingo **Gerry Adams**-ek honela argitu du 1980an dugu luzearren ideia: «**Gerla ez dugu militarki irabaziko, politikoki baizik. Ez erresistentzi harmatu eta politiko baten bidez bakarrik, baita erresistentzi ekonomiko batez ere. Ugarte osoko klase zapaldu guztiak elkartuko dituen zuzendaritza politikoa antolatu behar dugu.**» IRAk beraz superioritate politiko bat ematen ez den bitartean ez du treguari onartuko. Bere helburua: «**Iparraldea gobernaezina eta herri ingelesarentzat garestiegia bihurtzea**». Horregatik ekintza politikoari garrantzia handi bat emango zaio eta burruka harmatua espezialisten eskutan geratuko da.

1977an IRAko buruetako bat, **Seamus Twomey**, Dublingo polizia arrestatzearekin barne eraketako xehetasun berriak jakin ahal izan dira. Adibidez irakundea bitan zatitua dagoela: bertikalean eta horizontalean.

Horizontalean, bi egitura ditu erakundeak, Iparraldekoa eta Hegoaldekoa. Goian **Harmada kontseilu**a, estrategia erabakiz, eta **Kuartel Orokorra**, kanpaina militarra egunez egun zuzenduz. Iparraldeko indarrak **brigadatan** banatuak daude, eta hauetako bakoitza **Active Service Unit** edo **zelula berezietan**. (bakoitza lau lagunek osatua. Horiek dira ekintzak egiten dituztenak, gehienetan ezezagun diren herrietan).

Bertikalean berriz, lehengo koadro gehienak Sinn Feinekin lan eginez egitura politikomilitar batean eratuak daude. Milaka lagunek laguntzen du gerlaren lanetan: preso politikoen senide komiteak, **H Blokearen** aurkako komiteak, ateltismo taldeak, **gaelikoaren** aldeko taldeak, «**An Phoblacht- Republican News**» egunkaria egin eta zabaltzen dutenak, ... Garai bateko Emakume Harmada ere zerbitzu berrietan sartua dago.

Glover jeneral ingelesaren ustetan, IRAko kide gehienak **polizientzat ezezagunak** dira, 30en bat urtetakoak eta gainean 10 urtetako esperientzia dutenak. **Politizatzeak**, bestalde, taktika militarra ere kutsatu du. «**Errepublikanoek ez dute erabiltzen ez metodo suizidarioak ez mugimendua desakredita dezakee-**

nik», dio Gloveren informeeak. Sekuestro eta atrakoak baztertu dira, lehergailuetan teknologia berriak aplikatzen; Britainia Handian ez da gehiago lehergailu indiskriminaturik ezartzen, ezker britanikoan tropa ingelesak eretiratzearen alde sortzen ari den mugimenduari oztoporik ez ipintzearen.

ideologiazko ezkerreztatzea

Bilakaeraren oinarrian ba dago ordea beharkizun militar ez den faktorerik ere: **prozesorik gabeko gartzeleratze** lekuetan militante askok ezagutu duen erradikaltzea esate batetik. Eta bestetik irakunde barruko lider berrien sorketa: hauek zaharrei beren burokratizatzea eta elektoralismoa botatzen zizkieten muturrera, eta ghettoak ongi zaintzeko gauza ez izatea. IRA ofiziala (gaur auto-suntsitua) marxisten gidaritzapean egonik, probisionalak ere beren jatorri «kontserbadoreetatik» ezkerretera joan ziren.

1971etik aurrera, eta 1975eko treguarekin areago, errepublikanoek zenbait herrialde urbanoen kontrol **autogestionatua** ukan dute eta krisis ekonomikoa gogortun egin da. Hegoaldean batez ere. 1974an,

gainera, **Irish Republican Socialist Party** eta bere kide harmatua **Irish National Liberation Army** jaio ziren, IRAren ezkerretara. Eta hauek, Seamus Costello-ren gidaritzapean debate ugari sortu dute, getoetan delinkuenteak nola tratatu behar diren etik hasi eta ze sozialismo egin nahi deneraino. Egun, IRA eta IRSP-INLA «Sozialismoa eta askapen nazionala batuko lituzkeen programa baten atzetik dabilta, James Connollyren tradizioari jarraiki.

Mugimendu errepublikanoa bere jaiotzatik, eta areago **James Connolly**ren eraginez 1916an IRA sortu zenetik, tradizio erradikal batean, sozialismo populista batean nahi bada, kokatu zen. Garai hartan indarrrik haundiena nekazal giroan zeukan, eta hirietako artisauen artean. 1970az gerortik ordea, gatazka hiritar egin da, nahiz eta oraidik ere soldadu britanikoek oztoporik haundienak **South Armagh, South Derry** eta **East Tyrone** bezalako laborari eskualdetan aurkitu.

1971n Sinn Fein probisionalak bere proiektu federalista aurkeztu zuen, **Eire Nuá (Eire Berria)** deitua eta lau **Parlamentutan oinarritua: Ulster, Connacht, Munster** eta **Leinster**. Bere burua «sozialismo demokratiko» baten barruan kokatzen zuen, baina kontzeptuak gehiegi argitu gabe, Jugoslaviaren antzeko zerbait-

edo gogora eraziz. 1977an iraulteta bat eman zion IRAk arazoari: garrantzitsuena ez zela Errepublika Sozialista Demokratikoaren forma mamia baizik.

1980an Sinn Feinek bere programa gaurkotu du: «**Beharrezkoa izango da herria erresistentzia ekonomikoa aurrera eramango duen programa baten inguruan batzea, injerentzia britanikoak Irlandan dituen alderdi ez-militarrei aurpegi emateko**. IRAk proiektu eradikalago bat aurkeztu zuen. Alderdiak ez zuen onartu ordea, nekazariak eta beste zenbait sektore kontserbatzaileagok ongi hartuko ez ote zuen beldurrez. Plan honen giltzarria «langileen kontrola «zen»: **Langile kontseiluek zainduko lukete ekonomiaren planifikatzea**. Finantza sistema, bankuak, komunikazioak eta energia iturriak nazionalduko lirateke, laborantza sektorea nazionalke-tatik at geldituz.

Iragan urtean, baita ere, emakumearen askapenaren aldeko programa bat onartu du Sinn Feinek: abortoa alde batera geratu da, baina antisorkariak, dibortzioa (Hegoaldean dibortzio legalik ez dago), lanerako eta ikasketetarako berdintasuna, eta gisa honetako puntuak onartzeak aldaketa izugarri bat suposatzen du betidanik kontserbatismo erlijiosoaren zamapean egon den Irlanda baterako.

JAKIN

euskal kultur aldizkaria

hiruhilabetero

Zenbaki bikoitzaren gai nagusia:

araba

erakunde foralak.

nekazaritza.

industriagintza.

demografia.

euskara.
historia
politikoa.

○ Santutxuko bertsolari-eskola

○ Errepresiotik gerra zibilera?

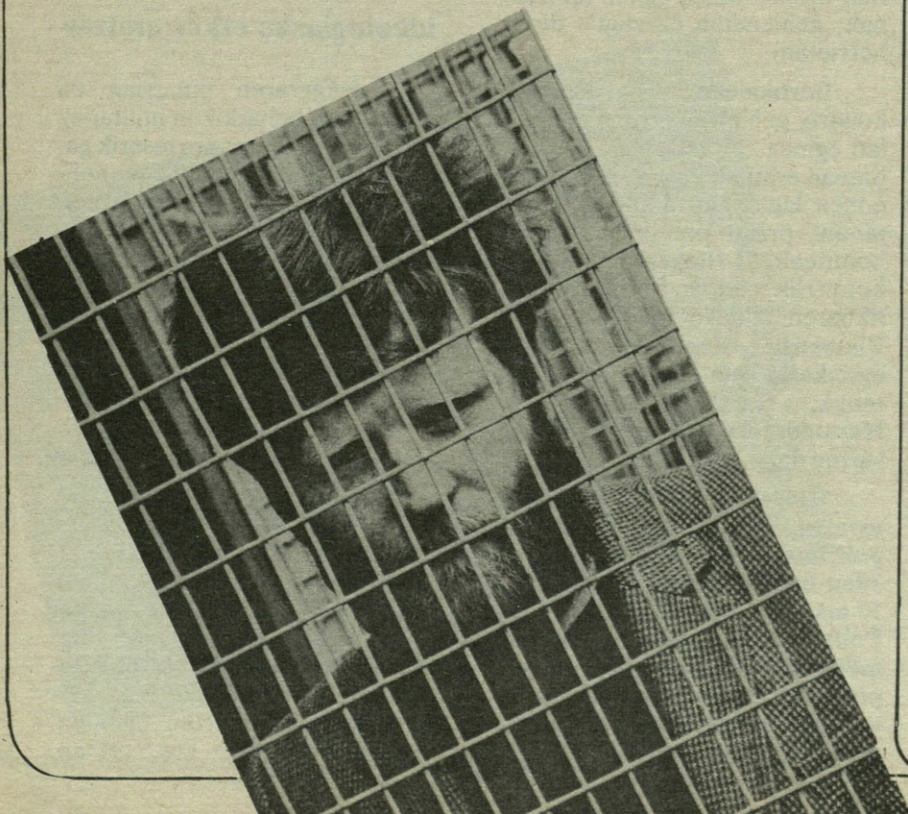
○ 1980ko euskal liburuak

500 pta. ale bikoitz hau
1.100 pta. urteko harpidetza

Eskabideak harpidetza:

Ategorrieta hiribidea,
23 1. esk.
Donostia-13
Tel. (943) 27 17 13

«Jakín nahi genuke», esan nion Aramu Gizonari, San Telmo Museoko ganga batean elkartu ginenean, ni aldamiotan eta hura bere amaraundik zintzilik; «Jakín nahi genuke», esannion berri, «aramu-gizonkeriara nolaz bihurtu ote zinen, normal motilkeriatik». Aramu Gizonak, amaraunen artazika, arrapostu zidan: «Hau duk ipuin zahar eta luzea, txo. Eta mesedez, hikaz mintza iezadak». «Ondo, belmondo», onetsi nuen, eta kargara itzuli nintzen. «Nolaz gertatu zaian metamorfosisa, badakik zer galdetzen arinaizen?». «Of cors», esan zuen Aramu Gizonak, ezkerreko bekaina antifazaren gibelan altxaturik: «Lehengo zergatia arrotza irudiko zaik, baina ondo pentsa eginez gero, bere lojika daukala ziur egongo haiz». (Melodramatiko geldione bat.) «Euskaldunen problema nagusia —eta neu euskalduna naiz, gurasoak artzainkeria egiteko Idahora joan bait ziren— elizara gehiegi joaten garela duk. Protestanteak ez ginela eta, gure elizan Idahon hotz ikaragarria huen: ez zegoen berokuntzarik. Eta gainera edo pardedessus-le-marché —Frantzian luzaro lan egin dut Mitteranden aurka— parrokoa irlandarra huen, eta barne-berokuntzaz ibiltzen zen kosamala. Guiski, badakik nolaz gertatzen diren gauza hauek. Judeomazoiek pertza apurtu egin ziguten gau batean, esan zigun parrokoak.

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

arama gizona euskadin armiarma gizona euskadin

Bakazkioagatik. Fakzion Gudi Alen judeomazioek, yes, yes, Elliot Ness. CIARA sartu nintze-nean tinta onaz jakin nuen hori. Orduan, nire lehenengo meztatik katurruaz nauk. Hogeitahamar klinex kutxa behar nituen egunero nire mukidun sudurra garbitzeko. USAn mukitakorik ez bait dute erabiltzen, klinex baizik...

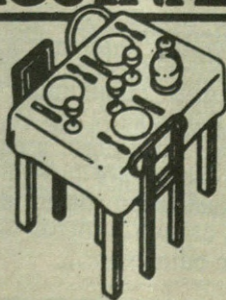
Ni, txundituta nengoen: «Baina, laister sendatuko zitzaijan, han USAn, gaurko aseptiko osasunkeriaren seaska da eta. USA profilaxisaren seaska duk! Ala ez? Bihotzgabeke Presi-

dentea daukate eta guztio, profilaxis horri esker...». «Oker habil, motil», burua eragin zuen Aramu gizonak: «Oker habil, motil», burua eragin zuen Aramu gizonak: USAn bioniko birikarik sortzen dakite; eta kantzerra osatzen, eta pito ortopedikoa ipintzen. Baina arrunt marfundia, tio, hau duk gauza desberdina. Espezialista batzuei eraman ninduten ondoriorik gabe: katarrua ez zitzaidan pasatzen. Orduan zinikoen goiburu bat gogoratu nuen: akatsak birtutean bihurtu eta vice-versa. Horrela, badakik zer erabaki nuen?». «Ez». «Argia duk, bada! Gaitzaren aurka nire muki ugaria erabili! Lehenengo, Elezgarai Corte y Confección akademiara joan nintzen. Krax-courses, badakik. Jostura ikasteko. Hantxe josten ikasi nuen. Edozein amaraun: Dior Amarauna, Pierre Cardin Amarauna, Sikodeliko Amarauna, Ya Es Primavera En El Corte Inglés Amarauna, Auzmendi Amarauna, Oso Kamisero Amarauna eta bara...». «Okei, Elvis Preslei», esan nuen. «Eta jakin al genezake ere zeinen aurka ote habilen hemendik?». «Hori Top secret duk, listo, listoa zerala». (Irripar zinikoen Aramu Gizonaren ahoan).

Aldamiotik jaitsiezkero, oso kontuz ibili behar zutela euskal apezpikoek Aramu-Gizonarekin pensatzen ari nintzela nire burua harrapatu nuen.

RESTAURANTEA

KARLOS ARGUÑANO

**Euskal
Sukaldaritza
Berriaren
partaide**

ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178

ZARAUTZ

askatasunaren hazia

Uste dut Euskaldunok betidanik jakin dugula musikaren bidez gure bozkario eta nahigabeen kanporatzen, komunikatzen.

Musikaren bidez diot, hitz horretan sartzen baititut abeslari eta bertsolariak, abotsa delakotz gizakiaren musika tresna natural paregabea.

Musikalariak bere musika-rekin, bertsolariak, poetak, abeslariak, bertsu, olerki eta abestiekin, beren erran-nahiak erranez, beren barne-barneko korropilo mingarriak dituzte laxatzen, libratzen.

Eta ez bakarrik beraienak bainan entzulearenak ere bai: entzuleari, bere baitarik mentura gabea edo berdin kontzientzia eskasez senditzen ez dituen biziaren gauza garrantzitsuenak sendiaraziz. Eta beraz, bere korropilo ezagun edo ezagun ga-beak laxaraziz.

Musikalariak, bertsolariak, olerkariak, beren gorputz eta abotsez beren izaitea libratuz, entzuleari askatasun dei bat, gomita bat egiten diote nere iritiziz.

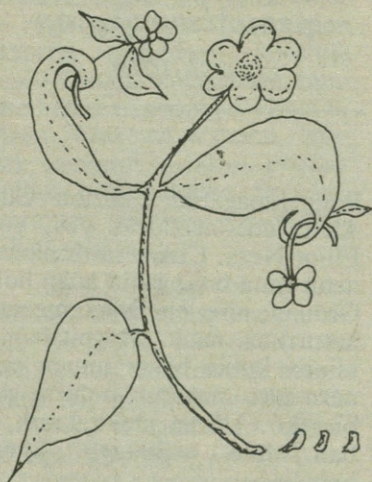
Hura, ni, zuek, gu,... ez bainaiz, ez bagara bakoitza gure gorputzean libre senditzen, ez badugu gure izaitea bere barne-barnean libratzen, nola libratuko dugu Herria?

Herriaren askatasuna! Zer garrantzi dute bi hitz horiek, gu, gure baitan, gure izaite bakoitzaren eremuan ez bagara libre senditzen edo senditu nahi?

Abertzale garela diogun gu-ziok, zer askatasun nahi dugun ba ote dakigu, Herriaren askatasuna oihuzkatzean, gure gorputzaren askatasunaz ez bagara egarri?

«Gora Euskadi Askatuta» dioten «batzuek» behar lukete

HENRIETTE AIRE

miraila baten aintzinean beren burua ikusi, ohartzeko zenbataraino itoak dauden gizartearen lokarri enganatzaileez. Bai itoak, herstura penagarri batean. Eta nago holako patxada tristean zer askatasun lortu nahi duten Herriarentzat!...

Imanolek hain ederki kantatzen dituen Xabier Amurizaren bertso zoragarri batzuek diote: «Argitu ezak kopeta Penak heurtzat gordeta Goizero sortuz bizitza ere Hortxe zegok eta...»

Eta biziaren bizitzeko gutizia, askatasunaren egarria, berriki ikusi eta entzun dutan URRIA taldeak zinez sortarazten ditu.

Beñatek, bere abots sarkoi eta sendimenduz beteaz, salatzten ditu zapalkuntza, okerbideak, bortitzkeria eta ab., bainan badaki kopetaren argitzen eta talde osoak bere musikaren bidez askatasunaren hazia du hedatzten, eraiten, «entzun nahi» duenaren bihotzean...

Bihotz batzuen lurra idortua izana gatik, badut esperantza hazi hortarik lore asko loratuko direla, biziaren eta maitasunaren iturria ez baita oraino agortua!

Gainera, URRIA taldeak bere musikaren bidez iturri fresko hori ere du eskaintzen «egarri dagonari», Xabier Amurizaren bertso hauei erantzunez bezala:

«Eman zaidazu freskura
Ura eskutik eskura
Izarren salda urdina edan ta
Bizi naiz gostura.»

Askatasunaren hazia erai-
nez, gertatuak gertatu bihotzeko
lorea bizirik daukan URRIA tal-
deari nere mirespenaren nolaz-
pait agertzeko, huna opari gisa
(nahiz opari xoilak), duela bi urte
idatzi nituen lerro batzu:

Herria, herri maitea
Nahi zintuzket askatu
Haizeak oihua darama
Behar zaitut askatu.

Bainan nola ditzazket
Moztu zure kateak
Ni loturik nagoenean
Preso gizartearen
Lasaitasun faltsu batean
Kate astun batzuek
Loturik nagoenean
Preso gizartearen.

Itxuraz aberats diren
Atsegin arin batzuek
Nere izaitea dute
Alaitzen axalean
Bainan nere gorputza
Bere sakontasunean
Korropilaturik dago
Itoa gizartearen.

Kateak moztuko ditut
Eta sendituko gorputzean
Nere bizia bizi
Bere osotasunean
Barreatuz inguruan
Itsasoak bezalatsu
Uhainak fresko eta
Denentzat perekatsu.

Ahalgeak ta beldurak
Gezurak ta ikustateak
Sendotzen duten maxkorra
Porroskatuko dut
Agertuko azkenean
Hedatuz zure gainean
Gorderik dauzkadan
Lore ezagun gabeak.

Alegiazko alaitasuna
Alegiazko berotasuna
Alegiazko
Bizi atseginaren sareak
Urratuko ditut
Nere nortasuna utziko dut
Jarraitzen bere bidean
Xoriño bat bezala
Doalarik airean.

Eta orduan, orduan bai
Askatuko zaitut
Haizeak oihua darama
Askatu behar zaitut!

kaiolako askatasuna

Sei hilabete darama gurekin. Adixkide batek bataiatu zuen, Abuztuko gau epel batetan, etxean gerturiko patxarani gogor ekiten ari gintzaizkiolarik. «Hau duk kuadrila!» esango zuen gau hartako irudia ikustean, «Aurre-rantzean Pirriki deituko dizugu» entzuten zuelarik.

Orain gauzak normalagori-zatu direnean, —egun hartako giroaz alderatu esan nahi dut, jakina!— ontzat hartu gaituela uste dut. Ez du oraindik, neri honela direlako, hitzegiten diona zein den bereizten, baina ahale-gintzen ari dela garbi dago, iristen zaion hitz-jarioaren arauera hartzen baitu urduritasunak.

Horia da, soin gainean mota zurixka pare bat darakusalarik. Etxeko txoria. Munduko etxerik gehienetan legez gurean ere—ezin gutxiago izan— lumadunik euki behar genuen. Eta «Pirriki» ailegatu zen.

Kaiola barruan darama bizi-modua. Erosoki. Kunta-Kinte lumadunaren ez dakit zenbatgarren belaunalditako ondorengo honek ez du bere egoeraz zergaitik kexatu. Aburukide gara puntu honi buruz, gutxien uste dugu-

nean honela jakinerazten digularik. Eta bere kanta paregabeak etxeko zokoak oro betetzen du.

Gizonarentzat mingarriena litekeena, lumadunari bost axola. Hots, kaiolaren ateak ez zaizkio sekulan idekiko, askatasunarena burnizko barrek mugatzen diotelarik. Baina, ez dut uste, honek kezkatzen duenik.

Moko zorrotz, hatzapar fin. Nahikoa zajo alpiste-aleak desazaltzeko eta kaiolako zurezko kulunketan oreka gordetzeko.

Etixeratu genuenean ez zuen inongo baldintzarik jarri, nik dakidanez, behintzat. Eta gaur den egunean ere era bereaz pentsatzen duela dirudi ez baitu tiramendik azaldu.

Apaindu ondoren —ez dugu lan hau gure aldetik egunero betetzen— eta «Pirriki»-k barrez haruntzeko mundua ezagut deza-keen, balkoiko untza batetik zintzilikatzen dugu akiola. Herriaren gorabeheretaz jabetu ahal izateko aukera eman nahi izan-diogu. Ez dakit zerk eragingo-duen, baina ilunkeran barrura-tzen dugunean bere begi txikie-tan eskerroneko izpirik nabari-

tzen dut. Eta kulunka batetik bestera saltoka hasten da.

Ziur nago: une horretan nere eskuetan hartuko banu muxu amoltsu bat emango lidake, bat ere lotsatu gabe. Lagun gara... eta kaiolako eskatasuna du maite.

Kaiolan askatasunik?... Noski!. Gure politiko askok —ezker, erdi, eskubi... alderdikoek— biziki eskertuko lukeen askatasun zoragarria. Baina politiko eta askatasun konzeptuak antagonikoak ez ote diren pentsatzera behartu nau gure gizarte honek.

Bihar goizean, gure txoria iratzartzen dudanean gaur bezain alaiki eskainiko dit agurra. Agian, egunkaria zabaltzean ezin berdina esan. Atzo zuria genuena gaur beltz bilakaturik aurki baitezaket. Baina txarrena ez dugu bilakaera, denok baitkara gizakor eta, beraz, errua gaindi deza-kegu.

Mingotsenā, gaur zuri... bihar beltz... etzi zuri... dela sinesterazi nahi izatean datza.

JOSEMARI VELEZ DE MENDIZABAL «MENDIAGA»

ira kurrak mintzo

**«abertzale omen»
asko «imperialista
hutsa»**

Hala da, tamalez,
eta bada ordua kontura
gaitezen: gaur egun,

«abertzale omen» dire-
netako asko, gehiengo
dudarik gabe, «imperia-
lista hutsa» da. Gaur ar-
duratu behar gaituena
aberria (?) dela dirudi,
baina hitz honen azpian
gelditzen dena aski gutxi
zaigu ordea, ez baita-
rama berarekin (gehie-
netan) euskal kultura ba-
ten presentzia, eta or-
duan nahiko hutsik gel-
ditzen da kontzeptu
hori, irrigarri ausartuko
nintzateke esatera.

Zenbait jende saia-
tzen da, dirudienez, kul-
tura aldetik imperialista
hutsa izanik abertzale
izaten, baina hori, noski,
ezinezkoa izango da beti
ere. Kultura baten alde
egon eta abertzaleez iza-
tea posible den bezala,
alderantzizkoa ez da po-
sible (neu, adibidez, er-
dal kulturen alde nago,
nahiz eta imperialista di-
ren aldetik (eta ez beste
inondik) haien kontra
ari, eta hala eta guztiz
ere, Euskadi zale ez nai-

zen bezala, ez naiz Es-
paña edo Frantzia zale
ere).

Bada «abertzale
omen» den askori merezi
duen bezala deitzen has-
teko ordua, hots, «impe-
rialista». Gauzak argiago
ikusiko ditugu orduan
beharbada.

IMANOL ZURUTUZA
(edo bere burua abertzale-
letzat ez duen bat)

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

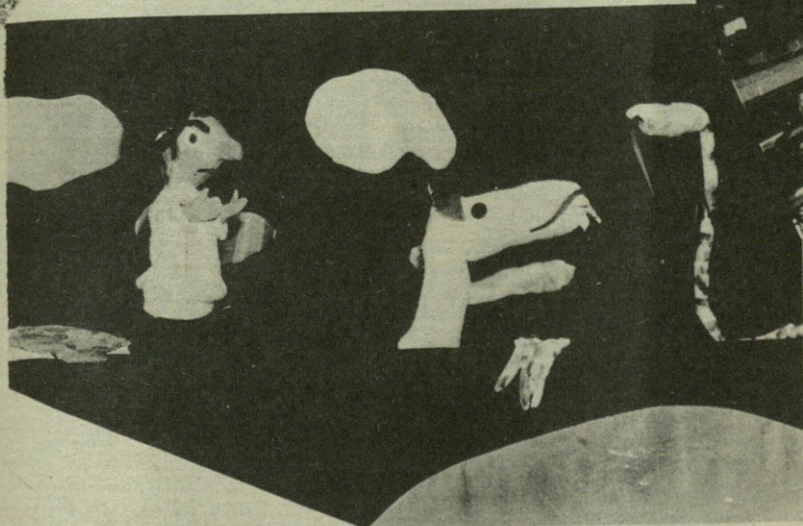
Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,
ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

MINTZAGAI

txotxongilo:

«Gizona, sugea eta azeria»

PANPINEN ATZEAN JO ETA KE

Zaila da TXONTXONGILO ezagutzen ez duen haur euskaldunik arkitzea. Zuetako norbaitek ez badaki zer den edozein haurri galdetu, eta berehalaxe esango diote TXOTONGILO delako hori ginola egiten duen talde bat dela. Eta ziur aski, panpin horiek maneiatzan dituzten pertsonetaz inor gutxik ezagutuko du gauza handirik. Horregatik jo dugu guk oihal handi horren atzera, eta, hain zuzen, mundu aparte eta xarmangarri horren asmatzaileekin izan dugu solasaldia.

Hiru dira gaur egun horretan dihardutenak: Enkarni, Manolo eta Manu. Bi lehengaoak senar-emazteak, eta hirugarrena, bi aurrekoen seme koskorra. Oso lan bitxia da aurrera ateratzen saiatzen dutena, baina oraindik bitxiagoa dira —gu geu lekuko— beren historia eta bere esandakoak.

Gure elkarrizketa honetarako, Donostiako Antzoki Zaharrean joan den astean emandako saioa eta gero egin genuen topo, kamerinoetan, eta oraindik emanaldiaren ondorengo zarata eta irribarreak amaitu gabe zeudenean. Beti oso bihotz-zabalik hartu gintuzten, eta gauza guztiak oso egoera atseginean suertatu zitzaizkigun. Beno, lehenbailehen —eta ARGAako titiriteroak zelosoak jarriko ote diren arriskuaz— eman diezaiegun hitza gure titiritero bitxi hauei.

Txotxongilo

ARGIA. —Konta iezaguzue, nolabait hasteko, zuen historia pertsonala, nola hasi zineten, etabar...

TXOTXONGILO. —Beno, gu txotxongilo hauekin hasi ginen orain dela hamar urte, otsailean justu egin ditugu hamar urte. Eta hasi ginenetik eten gabe, gelditu gabe, honetan ibili gara. Eta orain...

ARGIA. —Euskal Herri guztian ibili zarete beraz.

TXOTXONGILO. —Beno, guzti guztian ez. Badakizu zer gertatzen den. Euskaraz egiten badugu saioa, bakarrik euskaraz egiten duten tokietan egin deza-kegu. Hala ere, hori gehienetan, beste tokietan ere noizean behin egiten dugu eta. Adibidez, beste gunean Gasteizen egin genuen. Batez ere, dena dela, Gipuzkoan eta Bizkaian egiten dugu. Baten batzuetan Araban eta Nafarroako herri batzuetan. Gehienetan euskarak ipintzen ditu mugak.

ARGIA. —Eta sortu, nola sortu zitzaizuen ideia?

TXOTXONGILO. —Beno, sortu, betidanik antzerkiaren eta horren inguruko giroaren zaleak ginen. Ezkondu baino lehen ere, bakoitzak bere aldetik, antzerkia egiten genuen. Bakoitza talde desberdin batetan hasieran, eta geroago elkarrekin. Orduan hori alde batetatik. Gero, haurren mundua ere oso gertu eduki dugu beti, betidanik. Baina TXOTXONGILO sortu, ia kasualitatearengatik edo izan zen neurri batetan behintzat. Gure alabaren ikastolan jaialdia prestatu zuten oarin dela hamar urte, eta orduan guk esan genuen «beno, zerbait egingo dugu haurrentzat bada!», eta egin genuen egin.

Bainan garai hartan haurrentzat ezer ez zegoenez, ondoko ikastolako andereñoek ere beren ikastolara joan behar genuela esan ziguten, jarraitu behar genuela. Eta gu, noski ezetz esan ezinez... Orduan, gure borondatez edo gure asmoei jarraituz baino, gehiago izan da jendeak ez digula utzi uzten. Noski guk ere oso gustora ekin geniola, bainan ulertzen da, ezta?

ARGIA. —Orduan, beharra nabaritu zen, ez al da?

TXOTXONGILO. —

Noski, noski. Izan ere, gu ia ia jolas bezala hasi ginen. Haserarako ipuin txiki batzuek prestatu genuen, eta guk uste genuen horren odoren utziko genuela eta bapo. Bainan konturatu ginen hor hutsune izugarri bat zegoela, eta nolabait horri eutsi behar geniola.

Jarraitu behar horrek ekarri zuen ere noski sakondu beharra. Hau da, jarraitu behar baginen, ezin genuela edozer gauza egin, gauza hobetuz joateko ahaleginak egin behar genituela. Haurrek zerbait ona merezi zutela. Ez edozer gauza.

ARGIA. —Eta sakontze hori nola eraman duzue aurrera?

TXOTXONGILO. —Bai, sakontze horretan gauza berriak ikasten saiatu gara; kalera atera gara, esate batetarako Catalunyaara joan gara (han talde asko eta tradizio handia bait dago), kanpoko festibal askotara, etabar. Behintzat kalera atera, zeren hemen, Euskal Herrian, ezin genuen ezetxo ere ikasi, ez zegoelako ezer. Horretan asko kezkatu gara. Gero irakurri, etabar.

Orain gauza apur bat pizten hasi da. Dagoeneko ez da gauza berdina. Geronek geure aldetik egiten ditugu kurtsilo pilo bat. Neu, adibidez, —dio Enkarnik— Irakasle Eskolan irakasle bezala nago, eta nik gai bezala txotxongilo ematen dut. Orduan hor bat

batean berrehun eta piko ikasle arkitzen dituzu txotxongilo ikasten. Batzuek asignatura bezala hartuko dute, aprobatu eta kito bainan beste batzuei berriz interesatzen zaie. Orduan hor nolabait ekipo bat sortzen ari da urteoro. Gero ere bai, Hezkide eskolan ere txotxongiloa ematen dugu, eta hor ere beste ikasle pilo bat dugu. Batzuentzat, jolasa eta beharra izango da. Bainan beste batzuentzat ez. Orain egin den Adibidez, EUSKARA AUZOETARA kanpaina honetan, bi talde ibili dira gure ikasleak izandakoak, «AMENDU» eta «BANBOLIO».

ARGIA. —Beraz, zuen ekintzak nondik nora bideratzen dituzue.

TXOTXONGILO. —Hiru alor berez ditzakegu. Lehenik, ekintza konkrituak. Egiten ditugun emanaldiak, eta horren adierazgarria egunoro egiten ditugun gauzak dituzue. Beste alde batetatik, informazioa eta kanpotik datozkigun berriak gureganatzea. Hor badago «KULIMIA» izeneko elkarte internazional bat, eta horrek ateratzen du hiru hilabetero kaleratzen den aldizkari bat. Eta hor mundu guztiko esperientziak jasotzen ditugu, gero ere elkarriketak eta teoria mailako artikulua dakartza, eta hortik laguntza handia jasotzen dugu. Eta azkenik eta batez ere, esperimentatze etengabe bat. Aurreratzeko era bakarra, gure eritziz, esperimentatzea da. Geure buruari gero eta gehiago esijitu. Guk beti ipuin berri bat montatzean, ez dugu aurreko ipuinetatik elemendurik hartzen. Beti gauza berrietan ahalegintzen gara.

ARGIA. —Esan duzuen hori, «Behin batean Txindoki maldan» izeneko azken ipuinean adibidez, garbi ikus daiteke.

TXOTXONGILO. —Bai, esan duzun bezala, bide berriak urratu nahi izan ditugu. Ondorioak ondorio. Trapuzko panpinak lehen aldiz erabili ditugu. Montajea erabat desberdina egin dugu aurrekoekin gonbaratuz. Hau guztia egiten dugu batez ere

«Pasaiaiko plazatik»

guk geuk aurrera jo dezagun, eta jendeak ere bide berriak ezagu ditzaten. Guk behintzat erakutsi nahi dizkiogu.

Hemen problema handi bat bait dago. Euskal Herrian beti marionetek oso tradizio txikia izan dute. Eta horren ondorioaz, publikoak duen imajina oso topikoa da. Betiko «corre que te pille», eta sorgina, printzesita, eta besterik ez. Eta guk imajin horrekin hautsi nahi dugu. Ez dugu esan nahi antzerki moeta hori txarra denik; guk bakarrik esan nahi dugu txotxongiloekin mila gauza desberdin egin daitezkeela. Hori bai, bainan beste asko ere bai: Fernando Amezketarrarena, laminena, opera bat,

edo nahi duzuna.

ARGIA. —Segi hari horretatik piska bat gehiago tiratzen mesedez...

TXOTXONGILO. —Bai, nolabait esatearren, bi gauza desberdin ikus daitezke, edo behintzat guk horretan saiatu nahi dugu. Alde batetatik, panorama zabaldu. Jendeak edo publikoak ez dezala beti gauza berdina ikus, eta ez dezala esan «zer, ez al dago bestelako gauza desberdinek?». Orduan, guk gure posibilitate guztiak explotatu nahi dutugu, ahal dugun neurrian noski.

Eta beste aldetik, gu beti saiatzten gara gure herriko gauzak hartzen, tradizioak emanda-

koak, folkloretik hartutakoak. Guk, ez dakito ondo ala gaizki, pentsatzen dugu agurko umeek hori guztia jakin eta berenganatu behar dutela. Datorren montajearen beharbada beste gauza batetara jotzen dugu, bainan orain arte behintzat horretan jokatu dugu.

ARGIA. —Eta lan honetan daramatzazuen hamar urteotan zenbat ipuin eta zenbat saio egin dituzue?

TXOTXONGILO. —Geuk geure buruari erritmo jakin eta tinko bat ezarri diogu: urteoro ipuin desberdin bat. Beraz, urtean behin ipuin bat asmatu eta montatu behar dugu. Ez inork eskatzen digulako, geronek geure buruei eskatzen diogulako baik. Eta ipuin diferente horiekin, gutxi gora behera urtean berrogeiren bat saio ematen ditugu. Batzuetan gehiago besteetan baino, bainan media bezala, berrogei direla esan dezakegu.

Haserako urteetako ipuinak baztertuta ditugu iadanik, ez ditugu erabiltzen. Azken lau urteotako ipuinak, horiek bai, erabiltzen ditugu. Hau da, azken hau, Fernando Amezketarraren gertaerei buruzkoa, «behin batean Txindoki maldan» izenekekoa; iazkoa, «Pasaiaiko plazatik» izena zeramana, Xenpelarren bertsoetan inspiratuta; gero, «Erreka Mari», Euskal Herriko azken lamina; eta, bukatzeko, zaharrena izan zen «sugea, gizona eta azeria», Barandiaranek jasotako ipuin batetatik aterata. Beno, beste bat ere, «Joxe Jaxinto eta Joxepa», nahiz eta honekin oso gutxi. Bainan, beti gure asmo orokorrari jarraituz, urte bakoitzean ipuin berri bat sortu. Aurrekoak ezagutzen ez dituzten tokietan, ba horiek ere, bainan normalean berrienekin saiatu.

ARGIA. —Eta zuek antzerkia beti umeei zuzentzen diezue ala helduei ere?

TXOTXONGILO. —Teorian gurea beti umeentzat eginda da, bainan publikoaren edadea gero eta handiago da. Zeren eta, txotxongiloa dextente

ongi egiten baduzu, gazteei eta jende helduei ere asko gustatzen bait zaie. Euskal Herriak kanpo beste herrietan jende nagusiarentzat ere egiten dituzte, baina guk ez. Guk, oraingoz, bakarrik haurrentzat, nahiz eta jende helduak ere gustora ikusi.

ARGIA. —Munduan zehar izugarritzko montajeak egiten dituzte txotxongi-ekin, ezta?

TXOTXONGILO. —Bai, batzuetan ikaratzeko modukoak izaten dira. Behin guk ikusi genuen Tokioko antzerki bat, ehun pertsonak osatutakoa. Panpina bakoitza hiru pertsonak maneiatzen eta ahotsa eta soinua egiteko beste bi pertsona. Eta hau bezalako asko eta asko daude munduan zehar. Aho zabalik gelditzeko adina. Eta horregatik, hain zuzen, gure eskastasunak kontutan hartuz, barietate piska bat ematen saiatzen gara.

ARGIA. —Eta beti familiaren omen duzue lana. Argi ezazue piska bat hori.

TXOTXONGILO. —Bai, gure emanaldiko parte hartzaile guztiak familiakoak gara: gu biok —aita eta ama—, eta azken aldiaren semea ere.

ARGIA. —Eta ez al duzue pentsatu taldea irekitzea, edo?

TXOTXONGILO. —Ez dakit bada. Beno, irekita, irekita dago taldea. Gurekin norbaitek nahi badu ikasi, edo tailerra ikusi, nola egiten diren panpinak ikasi, gure atea beti irekita daude. Baina emanaldiak emateko, beti familiakoek bakarrik egiten dugu. Gure tailerretatik, hain zuzen, Euskal Herriko titiritero guztiak pasa dira. Izan ere, gure planak eta gure enbaitzeko orduak bētetzeko bakarrik era honetara egin dezakegu lana. Askotan gaueko hamabietan enbaitzen dugu, ordu eta egun fijo-rik gabe. Eta hau noski, familia berdineko jendea baldin bagara egin dezakegu, baina bestela ez. Egunez bakoitzak leku batetan lan desberdin bat egiten dugu, eta zaila da enbaitetarako denbora arkitzea. Batzuetan ohean ere enbaitzen dugu; ideia berriak bururatzen zaizkigun bezain las-

ter, edozein mementu edo leku dugu egokia.

ARGIA. —Orduan arlo honetan ere, honetatik bizitzea planteiatzea nahiko utopikoa izango litzateke...

TXOTXONGILO. —Mementu honetan bai, baina hara jo behar da. Geu ez, ez dugu uste gu horko profesionalak izango garenik, baina norbaitek izan behar du. Geu konturatzen gara horretan saiatzea oso zaila dela profesionala izan gabe. Geuk ahal dugun neurrian saiatzen gara, baina profesionalak izango bagina, skoz hobeto aterako litzazuke. Horretan ez dago dudarik.

ARGIA. —Baina, horretarako, laguntza ofizial bat eta eskola bat egon behar lirateke...

TXOTXONGILO. —Eta publikoaren aldetik, jendea konturatu behar da herriko artistak jendeak ordainduta bizi behar direla. Dena dela, guk ezagutzen ditugun taldeak ez dira —ezta gutxiago ere— publikoarengandik jasotzen dutenarekin, laguntza ofizialekin baizik.

Problema ez bait da taldeak sortzea. Taldeak sortzen dira edo sortuko dira. Inportanteena kontinuitatea da. Taldeek ez badute aurrera jotzen, alperrik da, jai dugu.

ARGIA. —Baina aurrera jarraitzeko laguntza ofizialen problemara itzultzen gara berriro.

TXOTXONGILO. —Noski. Amateurismoaren munduan aurrera jarraitzeko, gu bezalako idealistekin bakarrik egin daiteke zerbait. Nahiz eta aste egunetan lan pilo bat egin, soberan dagoen denboran txotxongi-ekin alde batetik bestera ibiltzeko prest dagoen jendea. Eta hori ez da batere erraza. Oso gogorra da. Asko disfrutatzen dugu egia esan, baina oso gogorra da. Hori ez dago ukatzerik.

ARGIA. —(Haur koadrila bat hurbiltzen zaigu. Enkarni eta Manoloren seme-alabak dirudite. Galdetu ondoren enteratzen gara denak ez direla bere kumeak. Lau bai baina besteak ez.

Haiek ea gurasoak dauden lekuan egonda, ea kontentu egoten diren galde egiten diegu).

TXOTXONGILO. —Beno, kontentu ez da hitza. Haien artean ere piska bat aspergarria da. Aspergarria esan nahi dizut tabarra bat delako. Beti gauza berdina. Nahiz eta beti gurekin ez etorri, askotan ikusi dute antzerkia eta orduan ez zaie hain interesgarria egiten. Dena dela, gure seme-alabengan eboluzio txiki bat somatu dugu: txiki-txikiak zirenean gurekin eramaten genituen beti, baina piska bat koskortu zirenean, konturatzen hasi ziren nolako asuntia zen eta aldi berean apur bat aspertzen ere. Orduan, gaur egun, nahi badute gurekin etortzen dira, eta nahi ez dute, ez. Hala ere, konturatzen dira zerbait inportantea dela gure egiten ari garena. Alde batetik ongi pasatzen dute, eta barnean sartzen direnean, disfrutatzen dute, asko disfrutatzen dute.

«Behin batean Txindoki maldan»

ARGIA. —Eta ipuin bat antzestu arte jarraitzen duzue prozesua nolakoa izaten da?

TXOTXONGILO. —

Guretzat zailena eta inportantea gidoia da. Gure haserako planteiamendua da «beno, orain zein montaje egingo dugu?». Hau da guretzat zailena eta inportantea. Gero, gidoia horretarako zein panpinak sortu, eta panpina horiek nolakoak behar dute izan, teknikak, etabar. Bainan, batik bat, guretzat zailena ipuina asmatzea. Beste askorentzat akaso ez, bainan guretzat bai. Gidoiak beti izan behar bait du akzio handikoa, dinamikoa, haurren gustokoa. Eta ipuin hori lehen aldiz estreinatu arte oso nerbioak egoten gara, ez dakigulako haurrek nola erreakzionatuko duten ipuin horren aurrean, ez dakigulako egokia izango den ala ez.

ARGIA. —Gauza bereziren baten bila al zoazte txotxongiloak

egitean? Zeintzu dira zuen helburuak?

TXOTXONGILO. —

Elemendu batzuek konbinatu behar dira. Alde batetik, dinamikoa izan behar du, haurren arreta jasotzeko. Beste alde batetik, bukatu nahi dugu edo bukatu dugu ginolaren kontzepzio tradizionalarekin: batzuek oso zintzoak, beste batzuek oso gaiztoak, haur izugarri bizkorak, sorgin maltzurak, etabar. Direktio horrekin puskatu dugu, hori aspalditik. Gero, nik uste gut dibertitzearen helburua bete behar duela. Dibertitu eta ez izorratu, ez deformatu. Haurra izaki adimendun edo inteligente bezala jo. Hau askotan ahaztu egiten da. Kontutan izan behar dugu haurrak hain onak dira, esijentzia ez dela beren aldetik etorriko; esijentziak geure aldetik etorri behar du. Ez da aski haurrak barre egin dezan, edo ongi pasa dadin, zeren haurrak eso ongi pasatzen bait du Coca-colako

anuntzioarekin. Orduan esijentzia geure baitatik atera behar du. Geronek ahalegin asko egiten ditugu alde horretatik, hor dagoen arrisku horri ihes egiteko. Oso elemendu arriskutsua bihur daiteke txotxongiloa. Hezitzailea den neurrian manipuladorea bilakadaitekeena.

ARGIA. —Eta kritikaren aldetik, zer nolako kritikak jaso dituzue? Edo agian ez duzue kritikarik jaso...

TXOTXONGILO. —Buf, kritika...! Hor dago hutsune ikaragarria. Futbolean edo horrelako gauzetan zebait —nahiz eta txikikeria bat izan— gertatzen bada, Donostia guztiak jakingu du, prentsak ea komunikabideek kristoren garrantzia ematen diote. Bainan gure lanetaz inor ere ez da arduratzen. Egunkarietan zerbait ageri bada, zerorrek bidali duzulako ageri da. Ez bazara mogitzen, ez duzu inoren atentzioa deituko. Inorengana ez bazoaz, inor ez da zuregana etorriko. Ni lehen mogitzen nintzen, eta batzuegana eta besteengana joaten nintzen, bainan azkenean aspertu naiz. Nire lana ez da hori, lan hori kazetariena da. Nire lana txotxongiloekin zerbait polit eta ona egitea da. Beste lan guztiak ez dagozkit niri.

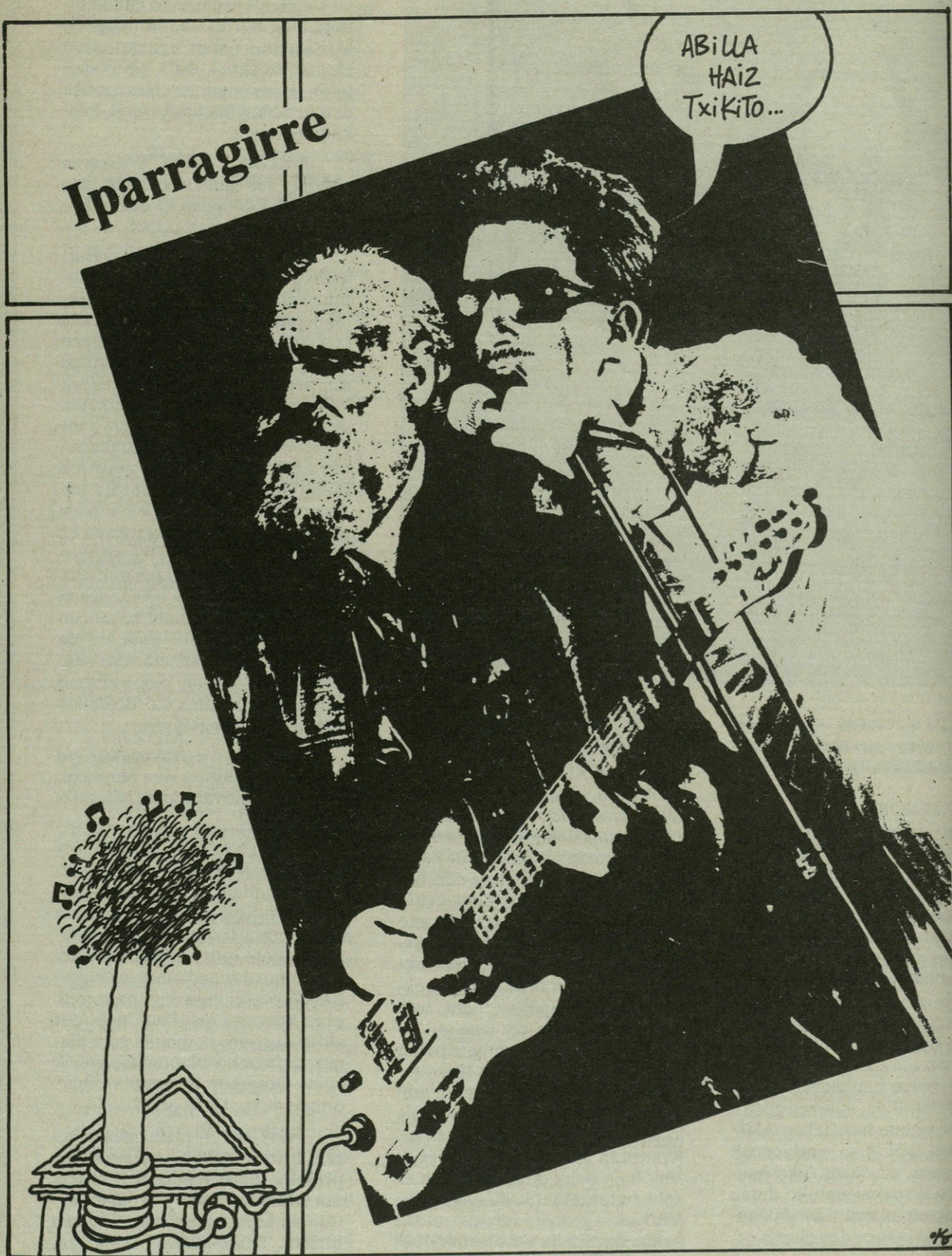
ARGIA. —Azkeneko gai bezala, eta ohitura den bezalaxe, hemendik aurrera zein bidetatik joko duzue?

TXOTXONGILO. —Hor ez dago gauza berririk. Oraingoz, eta gure planak aldatzeko arrazoin handirik ez badago, orain arte bezala jarraituko gara. Mementu konkretu honetan gure azken emanaldi hau ematen segitu. Eta geroao egingo duguna geroak esan beharko du. Esan nahi dut alde aurretik ez dugula gure planak aldatzeko planteiamendurik egin. Oraingoz honetantxe ihardungo dugu. Gero gerokoak.

ARGIA. —(Jaiki ginen beren hitzak bukatu bezainlaster, presaka bait zebiltzen Enkarni eta Manolo. Zaila eta lanez beteta da kultur gizon-andre hauen bizitza. Seme-alabak direla eta, lana dela eta, txotxongiloa dela eta, beti korrika alde batetik bestera).

Iparragirre

ABILLA
HAIZ
TxikiTo...

**hanka
zorrotzuz**

intelektualak eta politika

JOAN MARI TORREALDAI

Kaleratu berria da Euskal Herriko lau gotzainen gutuna. Hori eskandalua sortu duena! Hanka sartu omen dute. Politikan sartu omen dira (Bainan kasu! Ez dira politikan sartu ETA kondenatu dutelako, ez, baizik eta Armada «ikutu» dutelako). Klerikalismoa omen da hori.

Bego. Baina nork erabakitzen du hori denori? Kléro berriak, «klase politikoak».

Gero eta kezkatuago nago klase politikoarekin. Hitzegin

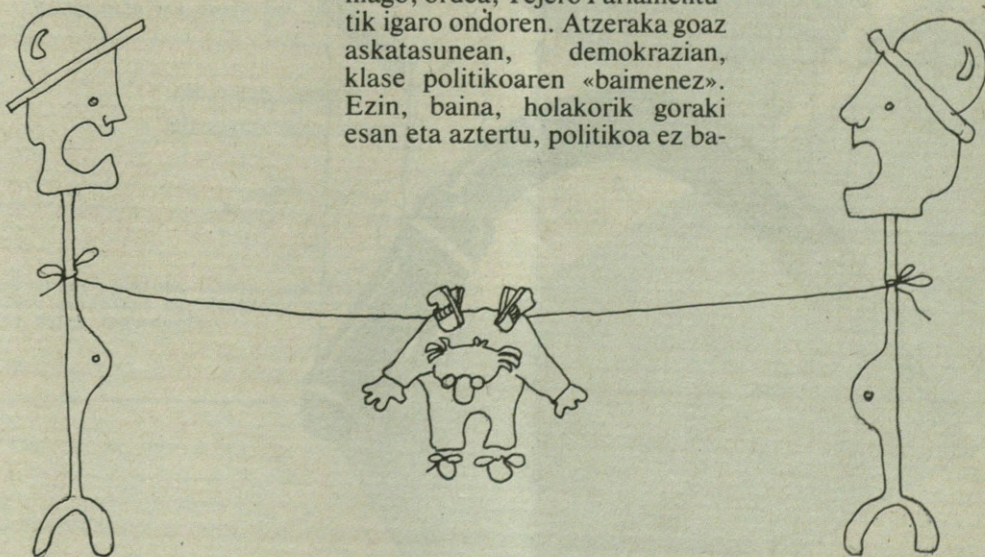
dezakeen bakarra, eritzia eman dezakeen bakarra, badirudi politika-gizona dela. Nork erabakitzen ditu balioak, eritzien zulentasuna, jokabideen egokitasuna, salakuntzen oportunitatea? Politikoak! Informazioaren eta zuhurtziaren segetua politikoak du nonbait. Politikoak daki, eta berak bakarrik, zer esan behar den, noiz eta nola esan behar den. Klase politikoa, gainera, bere eskubidean babesle kupidagabea da. Ez dukanpoko interbentziorik onartzen.

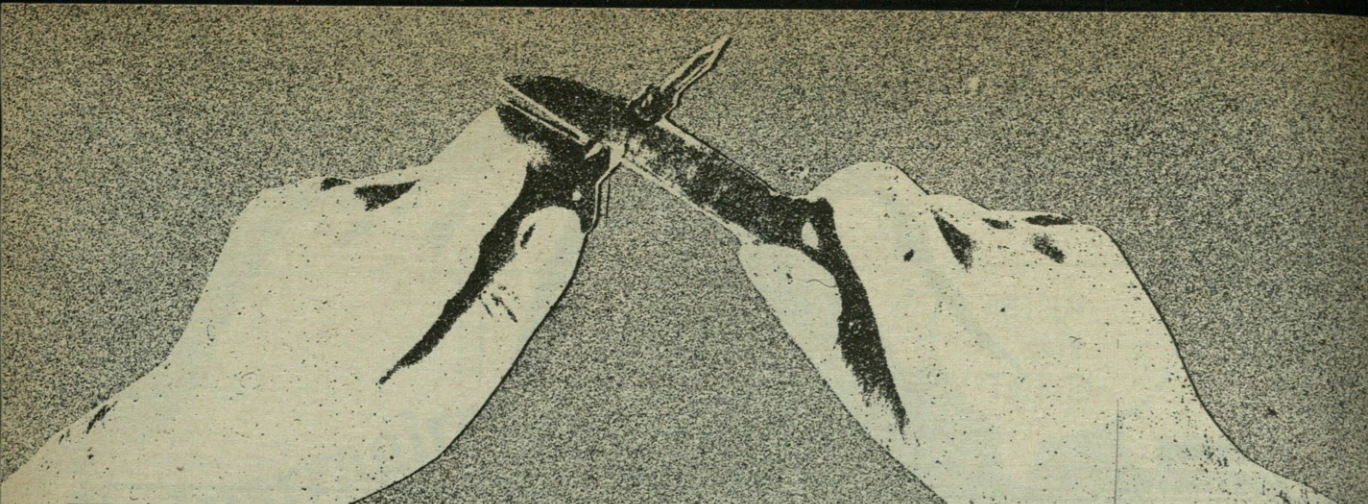
Politikoaren eta politikaren gehiegizko presentzia honek betidanik kezkatu nau. Are gehiago, ordea, Tejero Parlamentutik igaro ondoren. Atzeraka goaz askatasunean, demokrazian, klase politikoaren «baimenez». Ezin, baina, holakorik goraki esan eta aztertu, politikoa ez ba-

zara. Eta nola esan politiko «responsablea» bazara?

Burutazio hauetan nenbela, Lopez Aranguren intelektualaren elkarrizketa bat irakurri dut ERE aldizkarian. Pozik irakurri dut. Berak idatzia da: «El intelectual no debe casarse con nadie» eta «no debería militar en partidos políticos».

Duela pare bat urte igoal ez nion arrazoirik emango. Gaur bai. Sartrearen «engagement» defenditzetik gatoz etorri ere. Inte-

lektualaren konpromezua, ordea, ez da gaur askok aldarrikatzen duena. Konstatazio bat: gero eta nekezago aurkitzen da intelektual eta kulturgizon librerik, esan nahi baita, agintearen edo / eta alderdiaren aparatutik libre denik. Situaturik doa jendea, politika jokura lerratuz, aparatuari egokituz.

Testuinguru honetan, intelektualaren lekua eta gizarte-funtzioa ataka larrian ikusten ditut. Bi arrazoigatik.

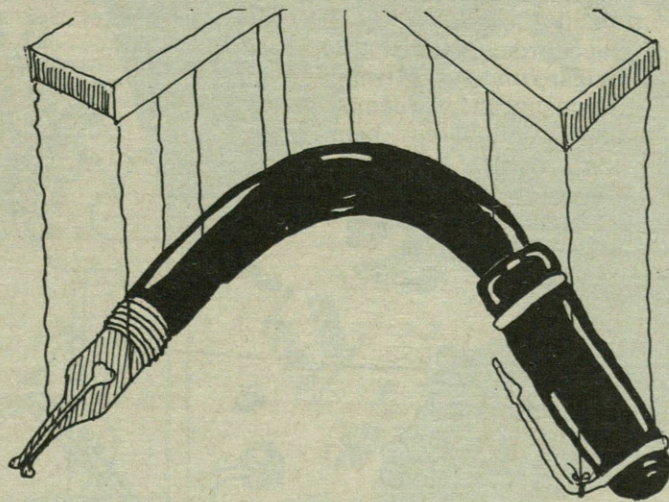
Bat, intelektual politikara hurbilduz akderdi politikoei ez-kondu egin delako sarri. Talde politikoen komenentzietara, haien jokura, alderdien esanetara jarri da. Begira ingurura. Ez gaude noski intelektualaren konpromezu politikoen aurka, baina, Arangurenekin gogoratu dugu zein zaila den aparatuen

barruan askatasuna gordetzea. Askatasuna gorde ordez aginteen eta politikarien taktiken zurritzaile eta bide-prestatzaile bilakatu da intelektual eta idazle zenbait.

Intelektualaren gizarteko leku-galtzearen bigarren arrazoia, are larriagoa da, hasieran aipatu bezala: gure gizartearen zaur dena da politika edo parapolitika. Politikak agintzen du, rots, joku politikoak, bertatik bertarako ekintzak. Klase politi-

koaren menpe gaude. Azter prentsa: politikoen eritziak, deklarapenak, eztabaidek betetzen dituzte periodikoak. Gainerako gizarte-arazoak huts dira, gainerako gizarte-alorrak zoko-zokoan utzi ditugu.

Politikaren protagonismoan eta tentazio totalitarioan gaude, ba, nere ustez. Horren aurrean inoiz baino bortizkiago errebindikatu behar dugu instantzia kritikoen premia, behinbehineko taktiketarik gizartea babestuko duen instantzia; ez honi, ez hari «salduko» zaion gizona. Horieta-koa da intelektualak. Lopez Arangurenek dioenez: «el intelectual debe ser el insobornable moralista de nuestro tiempo». Bai, euskal intelektualak, kulturgizonak, euskal idazleak badu zer errebindikaturik Euskal Herrian, politikariekin batean batzutan, eta makina bat aldiz aurka.

euskararen presentzia (9)

Donostiako Bankako euskararen Batzordeak bidalirik gutun interesgarri bat jaso dugu. Duen interesagatik, bere horretan ematen dugu. Honek bidalitako taloia erdara hutsean dago inprimatua eta beste bat ematen dugu bi hizkuntzetakoa.

JON URRUJULEGI

ARGIA, Okendo kalea, 22 (Donostia)
"EUSKARAREN PRESENTZIA"

Agur jaunak:

"Euskararen presentzia" sailaren egokitasuna adierazi ondoren gure asmoa azaldu nahi dizuegu honekin batera doakizuen TALOIAREN bitartez.

Gauza jakina da, Euskal Herrian euskara erabiltzeko gai den multzoa guk nahi baino urriagoa dela, baina, egia osoa da baitere euskaldunok ez dugula euskara erabiltzen ez ahal dugun guttietan ez behar litzatekeen neurrian. Honetaz luze hitz egin ba daiteke ere, llaburrak izatearren, hel diezaiozun eskutitzaren edukiari.

Gauregun, ia denok badugu kontu korrontearen bat Banku nahiz Aurrezki Kutxaren batetan irekia eta, batzuk gehiago beste batzuk guttiago, denok erabil behar izaten dugu taloiturgia gure txanponak ateratzeko. Hona hemen bada, aukera bat, oso erraza gainera, euskara plazaratzeko.

Jokaera honek dakarren ondorioa guztiz mesedegarria da euskararentzat, hau da, 1) Banku eta Kutxak publikoaren aurrean egoten diren enpleguak euskaraz dakitenak ipintzen saiatu beharko direla eta 2) taloiturgiak, euskaraz edo behintzat bi hizkuntzatan inprimatzera behartuak aurkituko direla.

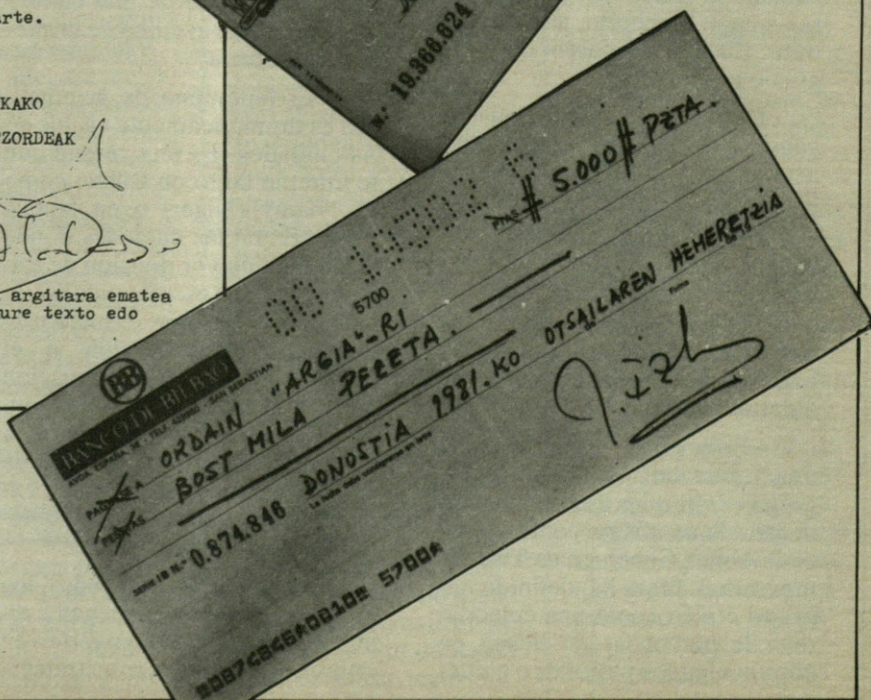
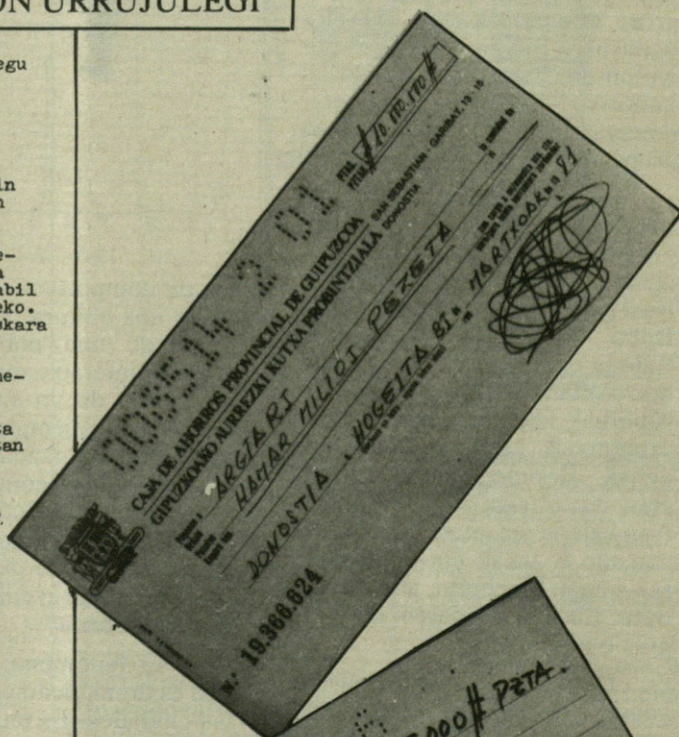
Hau pausotxo bat besterik ez da noski, baina gure euskara normaldako baldin bada horrelako asko eman beharrean gaude.

Eskar mila eta beste bat arte.

DONOSTIAKO BANKAKO
EUSKARAREN BATZORDEAK

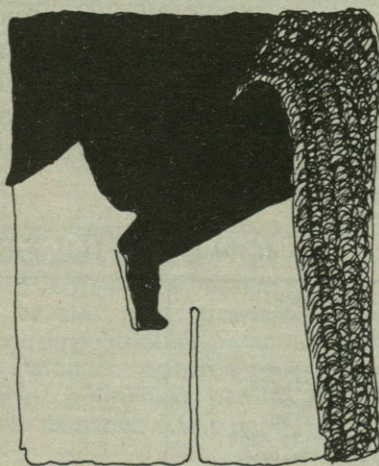
OHARRA:

Gure ustez egokiena taloia bera argitara ematen da irakurleek eredutzat har dezaten, gure texto edo beste texto batez lagundurik.

BAKEA ETA EUSKARA

JOXE AZURMENDI

Komunitate hautsi, desintegratuetan sortzen den teinkaz eta biolentziaz, ikerketa asko egin da (antropologia soziala). Ipar Ameriketako hiri haundi guztietan badira minoria etniko gaizki edo batiere integratu gabekoak (beltzak, txikanoak, etab.). Afrikako Estatuak ezaguna da ez direla etnikoki homogeneoak: sortzen ari diren zentro industrial haundietan, talde etniko eta linguistikoki arras diferenteak bizi ohi dira nahastuta. (Joanesburgoko Soweton ere halaxe da, eta zuriaren kontrako biolentziaz gainera, ikaragarriko biolentzia dago grupo etniko diferenteon artean).

Euskal Herria, industrialpena aurretik zegoen desintegrazio prozesu batetan sartuta (edo, agian hobeki, integrazio osora iritsi gabe zegoen oraino): gogora Bilbo eta Bizkaia nekazaría, Baiona eta Laburdi, etengabeko borroketan. Karlismadetan lau hiruburuak liberalak izango ziren, probintziak karlista. Industrialpenak desintegrazioa azkartu egin du: inmigrazioa, baserritarren kaleratzea, etab. Geroko desaroilo sozialak eta politikoak, faxismoak bereberki, aisa burutu dute Euskal herriaren desintegrazio totala.

Hemen Soweton bezalatsu gaude: denok bat zapaltzaile arrazistaren aurka, baina, desintegratioak banatuta, geure artean zapaltzailearen kontra baino apenas biolentzia gutxiagoz. Ez gara komunitate integratu bat.

M. Escuderoren liburu famatu hartan **Euskadi, dos comunidades**) jasotzen zen pasarte bat aldatuko dut:

«Etnicidad... es en esencia una forma de interacción entre grupos culturales que se mueven dentro de un mismo contexto social. Abner Cohen en su **Two dimensional Man** ha definido un grupo étnico como una coexistencia de personas que tienen en común algunos patrones o mode-

los de comportamiento normativo, o una cultura, y que forman parte de una población más grande, interactuando dentro de un marco de un sistema social común, por ejemplo un Estado. El término etnicidad hace relación al grado de conformidad con esas normas colectivas (que no necesariamente han sido extraídas del contexto de una cultura tradicional) en el curso de la interacción social»

«El fenómeno de la etnicidad es dramáticamente visible en las ciudades. Es una verdad que se cumple tanto en Bilbao como en Niamey (Níger) o en Nueva York. Es en las ciudades donde existe una mayor división de trabajo y donde es más intensa la lucha por el empleo, el sueldo, la vivienda, la educación o el triunfo político. En esta situación urbana, la etnicidad cubre la función de una estrategia para la consolidación y movilización de un grupo étnico con el fin de excluir a grupos similares y así obtener unas ventajas».

Sin embargo, no todos los grupos culturales que llegan a estar urbanizados se convierten en grupos étnicos. La estrategia

opuesta a la etnicidad es la asimilación. Podemos citar los casos de los alemanes en USA, los Luo en Kenia, los indios en Pakistán, los Comorenses también en Kenia, por citar unos pocos de los numerosos grupos que podrían haberse desarrollado como grupos étnicos pero no lo hicieron».

«Las razones de la utilización de una estrategia u otra hay que buscarlas en el contexto económico y político en que esos grupos viven» (M. Heiberg).

Euskadin, euskaraz jakitea desintegratzaile da, ez jakitea ere desintegratzaile da: dakitenen ghettoa, ez dakitenen ghettoa.

Bistan dago hizkuntzarena ez dela desintegrazio faktore bakarra. Horregatik ere, euskararen arazoak (birreuskalduntzarena esate baterako) ez dagoela isolatuki planteatzerik, textuinguru zabalgoan baizik, proiektu global baten barruan.

Bakea nahi dezanak, nola nahi ere, ez dauka axal-axaleko biolentzi-kausa psikologiko eta sentimentalen mailan geratzerik. Biolentzia sortarazten duten egitura sozialak aztertu beharko ditu. Eta aldatu.

Ez nuke bukatu nahi, euskararen ikusguneak behintzat, bizi ez, baino gutxienez hiru badirela, esan gabe, hemengo komunitateak (Hegoan bakarrik): euskaldunak, bertoko euskaraz gabekoak, etorkinak (etorkin guztiak zergatik beti talde, are «komunitate» bat eta bakar bezala aipatzen diren, inoiz oso garbi ikusi ez badut ere). Bakea nahi dezanak, lehenengo guztion integratioa bila dezala. Komunitate nahasketa batetatik inoiz ez baita bakea sortu. Eta Euskadi birreuskaldundu nahi duenak ere, esate baterako, ezin pentsa dezake, «restaurazio» kultural soil batetan ari denik. Naziogintza batetan ari da. Eta atera ditzala kontuak.

LITERATURA

«sutondoan»: garaia baino lehen aitona

«Entzun ondoren dakiguna/ gurasoek kontatu zigutena/ ez diegu beren seme-alabei izkutuko/ geroko belaunaldiak kontatuz/ Yavé-ren ekintzak eta boterea/ eta egin dituen mirakuluak.»

SALMOAK, 78 (3-4)

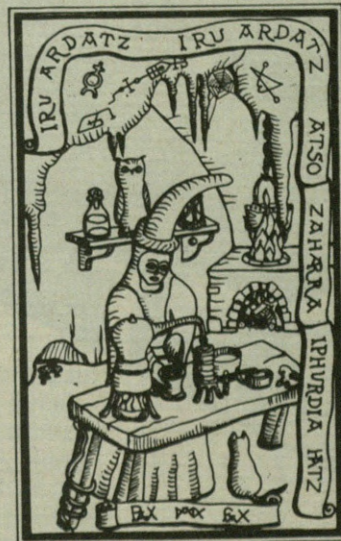
Aitona bihurtu zaigu Rafa Castellano. Garaia baino lehen. Begira ezazue ondoko argakia, eta bere aurpegi marrek aguretasun aurreratu hori adierazten dute argi eta garbi. Sutondora joan zaigu eta ipuin eta alegiak kontatzeari ekin dio. Ia guztion memorian ahantzita zeuden ipuin eta mitoak, bakarrik memoria kolektiboak gogoratzen zituen gertaera eta pasadizoak.

Are gehiago, bilzaile papera ez ezik asmatzaile eta aintzindariarena ere jaso du bere bizkarretara. Historia gaur ere hasten oen dela, eta ez garena beti komitoekin gora eta behera ibiliko; beharrezkoa zai-gula gaurtik ere kutsu mitologiko sarkor hori duten historia miragarriak asmatzen. Zergatik ez bada?

Izan ere, nire erit-ziz, horretarako eskubidea behintzat iritsi du Castellano. Beste bati beharbada ez litzaioke permititu behar, bainan berari bai. Egunez egun eta astez aste egindako esfortxuz ailegatu bai da dagoen lekura. Esfortxu eta negarrez, esan beharra dago. Lumatik bizitzeak eta hain erraz aldatikatzan den profesio-naltasunak ogia ez ezik, borroka etengabe bat ere bait dakarte. Idazlearen beste dimentsioa. Milaka kolpe eta ostiko, idazlea izan nahi izateagatik.

«Sutondoan» liburuaren historia ildo bere-tik abiatzen da: sufri-mendua eta haserrearen bidea, helmuga plazer literarioa eta tripa bete-tzea delarik. Liburu honetan behintzat beharrezkoa da ikuspegi be-

RAFAEL CASTELLANO SUTONDOAN SOMBRES Y QUIMERAS E EUSKO-LUR

DIBUJOS E ILUSTRACIONES

rezi honetatik abiatzea. Liburu honetan eta egile honengan.

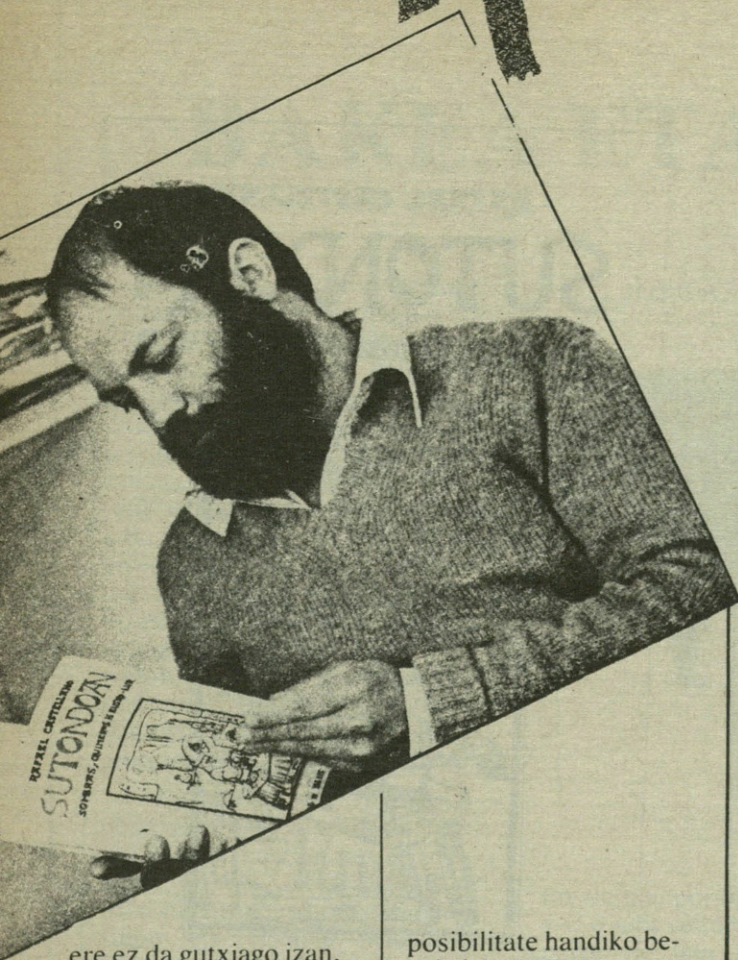
Esan dezagun, beraz, mitologiaren ari dela oraingo honetan. Mitologiaren eta ipuin zaharrez. Gainera, gehienak Iparraldeari baldin bada-gozkio ere, guztien jatorria ezin da alde honetako bestealdean arkitu, baten batzuk bestealdeko bestealdean kokatzen bait dira, Hegoaldean.

Honaino badirudi ez dagoela inolako gauza handirik, aipamen berezi bat merezi duen gauza handirik. Oso ongi, ipuinak edo aintzinako narrazioak dira, eta Faleteren estilora gustoko duenak badaki nora jo eta non ase bere irakurmina. Ezinezkoa bait da Rafak badituela bere lagun in-

kondizionalen sorta eta bere etsai amorratuaren sorta izkutatzea. Beraz, bakoitzak har dezala bere bidea. Bere «kontzientziak» agindutako bidea.

Bainan hala ere, bada naba barmendu beharrezko zenbait detaile, zeinak aipatu gabe ezingo bait litzateke liburu honen aurreritza zuzen eta egiazko bat izan. Aurreko liburuetatik, eta beste egileen liburuetatik bereztuko luketen ezaugarri batzuek. Ikus ditzagun.

Gure arbasoen us-teek, sinistek eta ohiturak duten enkantoa eta erakartzeko indarra oso aproposak dira horietaz idazten duenaren interpretazioak eta teoriak bota ahal izateko. Eta «Sutondoan» en egilea

ere ez da gutxiago izan, ezin izan dio noski tentaldi horri kontra egin. Alde horretatik, «ama-mito»-ri buruz hitzaurre bat eta hitzatze bat dakartzatza bere interpretazio partikularra emanaz etabar. Geroago aipatuko dugu luzeago puntu hau.

Hala ere, bada ezaugarribat «Sutondoan» liburua era hori berako gainerantzeko liburu guztietatik berezten duena. Castellanoen liburu honek mitoaren alde ludikoa erribindikatzen du, mitota jolas aldetik, sor dezakeen plazer edo atseginaren aldetik begiratzen du. Eta horrek pozten gaitu. Orain arte badirudi jakintsu gehienok oso bestelako aldeetatik saiatu direla jotzen, mitoen atzean euskal tradizioaren sena —eta horrekin batera gaur egungo euskaldunaren «sena»— arkitu nahiean, edo ikerkuntzarako gai interesgarri eta

posibilitate handiko bezala hartuaz.

«Sutondoan» liburuan deskribatzen direnek eta beraietan antzean daitekeen ikuspegia oso bestelako mutur batetatik hartu dute abiada. Besteetan bezala bere orrialdeetan badute lekuri antropologiaz eta etnologiaz kezkatutako irakurle ase ezinek, baina baita ere —eta hau da inportanteena— asti apur bat izanik denbora ahalik eta hobekien pasatu ahal izateko orrialde horiek irakurtzen hasten den jendeak. Ez da beharrezkoa mitologiaz maitemindutako neska-mutila izatea, Rafa Castellanoen eskutik lasai lasai arbasoen mundu miresgarrian murgiltzeko eta handik zapore atsegin bat ateratzeko, denbora ongo enplegatu duzula alegia.

Hala ere, ezin dugu inola ere esan bestalderik «Sutondoan» liburua

gauza aseptiko bat denik, irakurlearen ongi pasatzea besterik bilatzen ez duen liburua bat. Gezurra bistanegi legoke. Gainera, bere estiloa piska bat ezagutuz garbi dago horrela egingo balu, nolabait bere buruari uko egingo liokeela. Liburuak badu, nolabait esateko, era batetako pisu ideologikorik. Oso berezia nahi baduzue, baina ideologikoa.

Rafak paper desmitifikatzaile bat jokatu nahi izan du erlijioaren aldetik, imajina daitekeen erlijioaren kontzeptu zabalago eta mitikoenean, eta horretarako «ama-mitoa» kontzeptuaz baliatzen ba batez ere. Eta hemen kristoren zaletasun abentureroa azaltzen digu, zeren eta, Oteiza, Barandiaran, Ortiz Osés, etabarren antzera, izugarritzko teoriak eta eritziak asmatzen eta botatzen bait ditu. Ez dakigu historian edo errealitatean besteenak bezain oinarrituta egongo den, baina hori ez da garrantzizkoa. Rafa Castellano ez du gure gaur egungo mundurako proiektziorik egiten. Lehen aipatutakoek bere teoriei halako gaurkoratze bat aplikatzen diete, eta orduko «humanismoa» gaurkoa omen du behar izan, eta orduko gailurra cromlech neolitikoa baldin bazen, gaurkoak ere hortik ibili behar omen du. Eta hain arrisku handikoa iruditzen zaigun gaurkoratze hori ez dugu —zorionez— Castellanoen obran ikusi. Badira, noski, gaur egungo munduaren aipamenak, baina erlazioa alderantzizkoa da eta balio moralik atera nahi izan gabe.

Orduan, «ama-mitoa» aipatzen duela esan dugu, eta kontzeptu horretan oinarritzen duela bere «interpretapena». Aipatu ere aipatu dugu bere interpretapena desmitifikatzaile dela, eta halaxe da arrazoin batengatik. Orainarte beti erakutsi zaigu mundu mitologikoa lehenaldiaren arlo inportante bat bezala, baina beti lehenaldiaren zerbait bailitza. Eta horri ematen dio buelta Rafak. Alde batetatik Anbotoko Mari hartzen du eta bestealdei Andra Mari hartzen du, eta biak parekatzen ditu, pareka daitezkeen neurrian noski. Beren jatorrian duten puntu komuna eta gizakiaren psikologiaren ikuspegitik behar berdinari erantzuten diotela, eta euskaldunak ez dituela kontzepzio berdinetik berazten. Horra hor oinarritzko tesis, nolabait gure orain arteko ideia puskatu egiten duena, eta berak erlijioaz duen ikuspegia apur bat gehiago zehazten laguntzen diguna.

Erljioaz duen ikuspegia bait da Rafa Castellanoengan gehien eztabaidatu den puntua. Eta berak dioen bezala, ez dago erlijioaren aurka (gainera hori bistan dago), erlijio «católica-apostólica-norteamericana-amachamartillo» horren aurka baizik. Eta hori oso desberdina da. Gezurtia bait litzateke Rafael Castellano ateoa dela esaten duena. Hereja eta blasfemoa agian gai, baina erlijioaren sena sakonki maite duena. Bestela ez zukeen «Sutondoan» bezalako liburu bat idatziko. Batzuen onerako baina geure kalterako.

JOSU LANDA

bizitzaren alde alaia (monty python)

XABIER E

Sei gazte; hasieran «Monty Python Flying Circus» izena hartu zuten, baina azkenean Monty Python-en geratu zen. 1969an BBCen hasi ziren lanean eta lau urte igaro zituzten harrakasta izugarria izan zuen, bai Ingalaterran bai EEBBetan, telebistako programa bat egiten. Beren lehen pelikula «And Now for Something Different» telebistako sketches-ez osaturik zegoen 1975ean «Holy Grail» (Grail Deuna) egin zuten. Hortik aurrera guazak lasaiago hartu dituzte, eta 1979an egin zuten «The life of Brian» (Briaren bizitza), orain arte egin duten pelikula ezagunena.

Hala ta guztiz norbaitek pentsatzen badu hauek zinemagileak direla, okerturik dago, egin duten lana askoz zabalagoa baita. Egin dituzten pelikulak aparte, 10 diska eta liburu batzu kaleratu dituzte. Disken letra bururatzen zaiena da (sendagile baten kontsultegian edo semaforo bati buruz,...). «Briaren

bizitzan» azkenean abesten duten kantua dela ta «Alboko dedan eros dezakezue» esaten digute. Erdi brometan erdi adarrak jotzen hor daude pelikulak, diskak, liburuak, telebistako programa, egiten.

«Kontratuetan ez dugu jartzen zanbat lan egingo dugun, ideiak datozenean datoz...», ez dute lan planifikaturik jarraitzen; estiloa zaintzen dute. «Nahi dugunean biltzen gara eta ez derrigorrezko gauza bat izango balitz bezala.» Gogoramenak etortzen zizkienean egiten dute lana; pelikula erdian utzi eta zerbait bururatu arte beste gauza batera deditakuko dira.

Taldearen heburua bizitzaren alde alaia ikusaraztea, jendea alaitzea, berehalako eragintza, eragin barregarriak lortzea da. Istoria beste ikuspuntu diferentiatik erakusten dute, beti irakatsi digutena kritikatu, ironiaz azaldu, berreraikitzen duten berrn modura. Jende gehienak ezagutzen di-

tuen era istorikoak (Erdi Aroa, Krsitoren bizitza) berreraikitzen dituzte gertaera barregarri pilo bat sartuz, egoera absurdoak zer esanik ez, eta mezua pozik bizitzea, barre egin behar dela esanez. Baina giro honen barnean «Jabberwock» pelikulan herriaren zapalkuntza eta burgesen jokaera azalduko zaigu; dena ez da hain polita ta erreza; «Briaren bizitzan» gurutzean jostea nazio kirola edo holako zerbait dela esaten dute, erromatarren zirkoa era agertzen da, anakoretak,...

Ironikoki ere, gaur egun gertatzen diren hainbat egoera azaltzen dira, «bileritis», alderdiak (siglen jokuak), seme-ama harremanak, interpretazioabakoitzak nahi duenaa. Baina hau dena berehalako eragintza lortzeko egin dago eta ez seriozki erreflejonatzeko, oso seriotasun gutxi dute. Teknika aldetik ez dute ezer berririk egiten eta ez dute oso ondo erabiltzen inportantzi txikia du eta; garrantzitsuena barre egineraztea da.

Kondaira zaharren eskemak apurtzen dituzte; printzezari kasorik ez dionean eta emaztegaitzat emakume lodi ta itsusia hartzen duenean, torneo azkenean ezkutaketan erabakitzen denean, heroia; ama birgina, Kristoren mirakuluak, apostoluak, judioen legeak, ea. Kritika ironikoa, sakondu gabe, berehalako erantzunaren bila eginda. Nere us-tez hobeto daude xehe-tasun txikiak, gaurko egoerari buruzko xehe-

tasunak, pintaketa (ea kampa, nuklearik, eta holakoak konpontzen diren), erakaldiak, «ordupunta», deitzeko txirrina,... (honela bihar arte; hasten zara holako gauzatxoak kontatzen eta nahi duzun denbora guztia pasatzen duzu).

Ez dut uste hauen pelikularekin bat ikusi duen norbait barre egin gabe aterako zenik, beraz, merezi dute ikustea; besterik ez bada barre egiteagatik, ondo pasatzeagatik eta gero barre gehiago egiteko kontatzen.

ANTZERKIA

AZKONA antzerki taldea sortu da, «OXIGENO»-a behar zuen.

MIKEL ANZA

«Zer da bizitza? betidanik esistitu da, ala une zehatz batetan sortzen da? noiz? nola? itzaltzen al da? eraldatzen da.»

«Zalantza guzti hauek «OXIGENO» sortzen lagundu digute, zeren eta egunetik egunera bizitza eta heriotza arteko kontraesanak planteatzen zaizkigu.»

«OXIGENO», AZKONA antzerki taldearen lehen montaia da, nahiz dagoeneko zenbait lan prestatu eta agertu duten; hauek «Kalejira» deritzan kale ikuskizun bat eta haurrei zuzendua dagoen antzerki bat dira.

Bost hilabetez, egunean espresio lanari hamar ordu emanez aritu dira, eta aurkeztu duten montaia hau «taldeak mantendu duen elkar bizitzaren fruitua» da; beraz elkarlanetik erten da espektakuloa.

«OXIGENO» montaiaren onarria goputz espresioa eta dantza dira, ezin falta zitekeen musika itxuroso batez

jantzirik. Guzti honekin, medio eskas batzuz baliatuz eta batez ere ekitaldian ipintzen duten gorputz energiarekin, nolabait Bizitzaren bilakabide bat erakusten digute. Bizitza ziklo handi bat bezala ulertuz, beraien konzepzioa imajin eta, une batzutan, armonian taxutuz. Gehiengintan giharren tentsioa ikuslegoagan txertatzea lortu zuten.

Bost atomo dira ezenatokian eta beraien bateratzetikan bizitza ateratzen da, taupada lehor batzuen ondoren, garraixi bat boteaz, nahiz ur, zuhaitz, txori, animali edota GIZAKI itxurarekin. Horrela hasten da Trintxerpeko talde honen ekitaldia. Bizitza, hain urruti eta hain hurbil dagoen gaia izanik, era horretara tratatzen dute, sorrera kosmikotik destrukzio modernora. Eta taldeak gizakia izaki transzendente dela sinisten duenez Izadiaren erdigune eta eragiletzat daukate. Obraren amaieran, zi-

kloa istea, esperantzari atomo bat eskeintzea bezala litzateke.

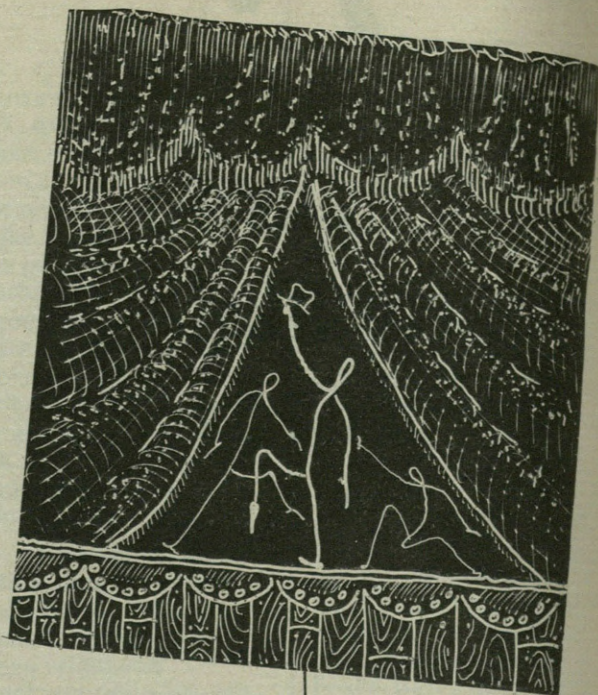
Dena dela taldearen asmoa, jendeak ikusten eta entzuten duena abiapuntutzat hartu eta imajinazioa erabiliz bakoitzak geure historia edo interpretazioa ediren dezagun da. Beraiena hor eskeintzen diguten, lehen aipatu dudan medio eskasiarekin: fotoak, norbaitek prestatuak, fotoak era biltzen dituzten horietakoak dira; musika «ekipoa» lagun batek etxetik eramaten duena da; en-saiatzeko lokal dexente baten faltan daude, e.a... Baina honelako egoerak ez ditugu apartak kultur-plaza trixte honetan.

AZKONA antzerki taldea sortu da. Bost aritzen dira oholtza gainean, beste hainbeste oholtzaz kanpo argi, musika eta bestelako lanetan. Errealistak direla diote, eta asko eman dezakeen taldea daukagu. Oraindik, batez ere, dantzaren arloko tek-

nika landu beharrean badaude ere. Indibidualki ziurtasun haundiagoa nabari zaie eta orokorki, atzematen da mugimendu bakoitzaren atzean ikerketa lan bat dagoela, esanahi bat eskeintzen saiatzen direla.

Horrelako gai batek eskematikotasun batera behartzen du, eta denbora, erritmoa ez da zis-tun batean erabaki daitekeen arazoa; honetan ere saiatu da taldea, izadiaren erritmo posible bat bilatuz, geldoa, zeina azkartzen bait doa zarpastatsu izan arte.

Espektakuloaren mundu zailean murgildu da AZKONA taldea, bertan mantentzea ez da erraza izaten. Izen zorrotz bat behintzat aukeratu dute eta lehen lan hau, 1oxigeno2, abal bezala daukate, konsziente bait dira laguntza baten truke zerbait eskeini behar dela gaur egungo gizartearen. Besterik ez bada «agintari herrikoiei eta nazionalak begiak ireki» ditzaten.

«MALCOM LOWRY: bizitzaren ajea»

JOXEMARI
ITURRALDE

Mezcal pittin bat edanez gero mozkor handia harrapa daiteke. Eta gero, kristoren lanbasa jasan behar, aste batez gutxienez. Sarritan mezcalez hordituta, Malcom Lowry-rekin zer ikusirik izan deza-kezu, nolabait. Ordu-rako ehun litrotik goran jarri zara. Baina hor bukatzen da gonbaraketa. Ez da beste Lowry bat inoiz sortuko, eta al-koholeztatuek ez dute gehiegirik irakurtzen. Beraz, hobe «Bajo el volcán» («Under the Volcano») irakurtzen baduzu. Desagertzen ez den ajea utziko dizu betirako. Ardoa litroka edan da eta garagardoa gehiegi edaten, Euskadin, badakigu. Baina bel-dur naiz beste Malcom Lowry bat sor ez dadin guregan. «Bajo el volcán» bezalako maisulan bat guztiz zaila izango da hemen sortzea (edota onartzea).

Malcom Lowry Birkenhead (Cheshire)-en, Ingalaterran jaio zen

1909 urtean. Hamar urte zuela, zeharo itsuturik geratu zen lau urtez. Erraztasunez egin zituen estudioak Cambridgen, eta hamazortzi urtez zamauntzi bat hartuz Ekialdera aldendu zen. Ez dakigu zergatik zauritu zuten belaunean baina horri esker ez zuen soldaduzkarik egin. Gerroztik haren arrastoa galtzen dugu, behin batean Antilletako irletan aurkitzen dugularik ukelelea jotzen putetxe batean, Boston-en hurrengoan, horrela ibili zen munduari jirada ematen, antza denez. Bidaia bat bukatu eta bestea hasi baino lehendik bere estudioak amaitzen ditu Cambrigde-n. Berehela itsasoratzen da berriro, oraingo hontan Arkangelsk-eruntz, Iparaldeko itsaso hotzetara. Ibilaldi honetan amaituko du bere lehen nobela, zein desagertuko baita handik urte batzutura bere etxea erretzen denean Columbia Britanica (Kanada)-n. Bere eskuskribu guz-

tiak desagertu edo galdu egin zitzaizkion: bere lehen nobela desagertu lehentxoago aipatutako sutean; 1933 urtean argitaratutako lehen liburua «Ultramarine», bi bider idatzia izan zen lehenbiziko eskuskribua galdu egin zelako; «Sumendipean» («Under the Volcano») liburuak lau bertsio edo itxuraldaketa ezagutzen ditu: bat 1936ean Mexikon idatzia, bestea 1938an Los Angeles-en, hirugarren bat 1940ean Kanadan idatzia eta hamabi aldiz gaitzestua editoreek ez zutelako argitaratu nahi, eta laugarrena, guk ezagutzen duguna, 1945ean bukatua Ontario lakuko garagardotegi batean, hau ere, Mexikoko taberna batean aurkitua.

1933an Malcom Lowry Espainiatik zebilen oporretan Conrad Aiken-ekin (idazlea, eta adiskiderik handiena). Honen bitartez ezagutuzuen Jan Gabriel, antzeslari gaztea, norekin ezkondu baitzen urte hortan bertan Parisen. 1938an Mexikon Jan Gabriel-ek utzi egin zuen Lowry, gero «Bajo el volcán» nobelan Yvonne Kontsula utziko duen moduan. Emazteak beharu egin zuen Lowry-k ezkontza ala tequila hauta zezan. Eta noski, Lowry-k ezin zuen inola ere erabakia hartu, zalantza hori baitzen betidanik bere bizitzaren, bere nobelaren muina. 1940an lortu zuen dibortzioa. Eta nahiz eta zalantza hau guztiz zoritxarrekoa izan, beharbada, ezkontzarentzat eta Jan Gabriel-entzat, zeharo onuragarria suertatu zen

bere obrarentzat, horri esker amaitu baitzuen «Under the volcano», zein baita inoiz idatzi den misulan handienetarikoa bat.

1940an ezkondu bigarren aldiz eta arrantzale etxola batean jarri zen bizitzen Dollarton (Kanada)-n. Margerie Bonner ere idazlea zen baina honek ez zion Lowry-ri sekula eskatu tequila rona edo beste edozein edari alde batera utz zitzan. Hementxe bukatu zuen «Bajo el Volcan»-en hirugarren edizioa, baina alperrik, zeren hamabi editorek atzera bota baitzuten. Orduan txabola erre zitzaion. Hemendik Mexikora joan zen bizitzera eta hemen, 1946 urtean, jakin zuen azkenean bere nobela New York-en eta Londresen argitaratuko zela batera. Bidaiatzen eta idazten jarraitu zuen. Ingalaterran finkatu, eta Ripe (Sussex)-en jarri zen bizitzen. Hortxe bertan hil zen 1957 urtean, bere azken krisis etilikoaren ondorioz.

Nobela zail eta gako-koz bete dugu «Bajo el volcán». Baina leitzen-hasi orduko, urjauziak herrestan eramaten zaituen moduan, bultzatuko zaitu bukaeraraino narratz. Lowry-ren lehen asmoa trilogia bat egitea izan zen «Inoiz bukatzen ez den bidaia» izenaz, non «Sumendipean» baitzen lehen atala, ifernua; bigarrena «Lunar caustic» (argitaratua dago), purgatorioa; eta hirugarrena, paradisua, ez zuen azkenean bukatu. Trilogia honen bitartez adierazi nahi

zuena, zera zen, gizaizpirituak daraman borroka egiazko helburu bat lortzeko gorakadan. «Bajo el volcán»-ek hamabi kapitulu ditu. Kapitulu bakoitza unitate bat izanik, guztiak daude bata bestearekin erlazionaturik, harremanatuak. Urte asko eman zuen Lowry-k kapitulu bakoitza bukatzeko eta borobiltzeko, horregatik dena apropos egina dago, gauza orok du bere xede zehatza. Hamabi kapitulu: hamabia unitate unibertsala da. Herkules-en lanak hamabi izan ziren, egunak hamabi ordu ditu, eta nobelak egun batean gertatzen dena azaldu nahi digu, urteak hamabi hilabete ditu, eta nobela hau ere urte batez mugatua dago; nobelaren azpiegituran, aipatzen den mitoa juduen Kabala-rekin eralazionaturik doa, eta hamabia da Kabalaren zenbaki sakratua.

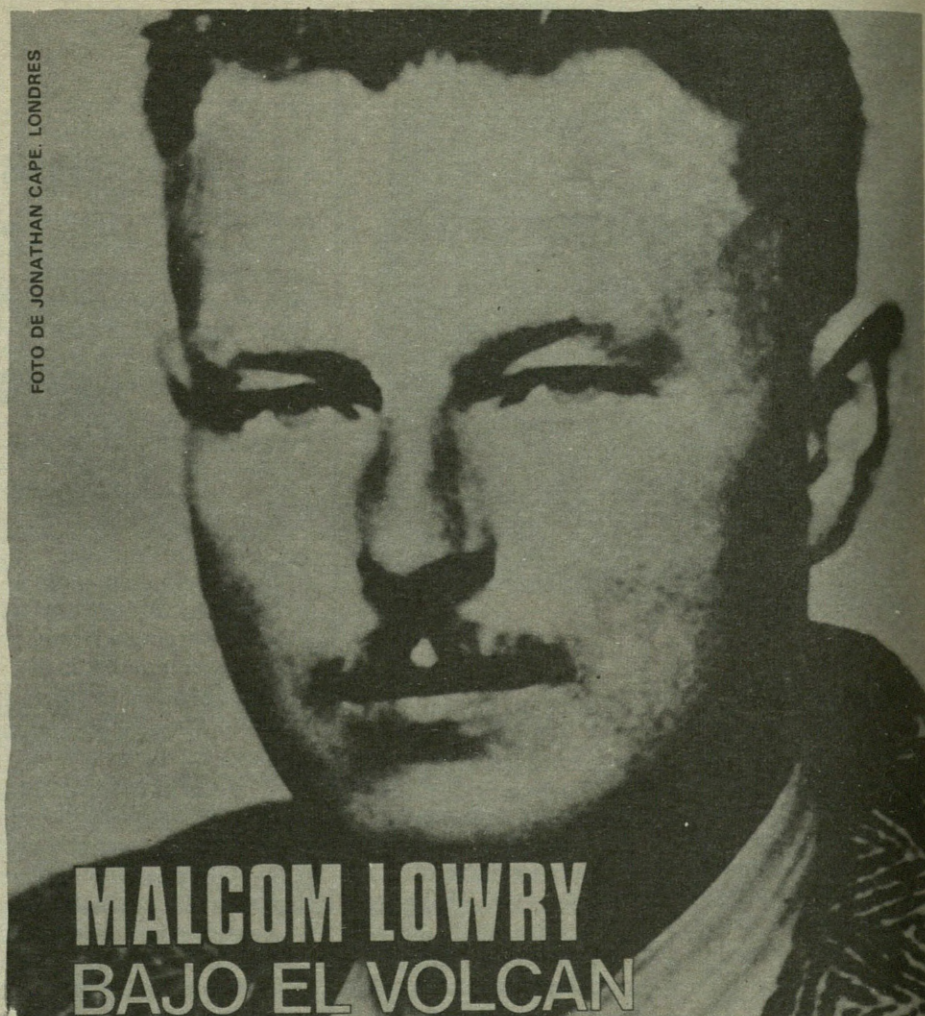
Nobela hau Mexikon kokatua dago, Mexiko ifernua eta paradisu batera bailitz hartua dago, zentzu errealean eta zentzu sinbolikoan. Historia 1938 urtean hasten da, Defuntuen Egunean, goizeko zazpiretan eta kontatzen digu Kontsularen eta bere emazte Yvonne-ren azken eguna. Lehentxoago esan dugunez, sinbolismoz hornitua dago nobela hau: hamaika sinbolo eta gako erdiezkutuan, batzutan auekiezinak (adibide batzu): Mexiko, ifernua eta paradisu, gizonak bizi diren mundua; plazan dagoen Fortunaren txirringa, eternaltasuna da, Buda legearen kurpila; lorategia, mundua da, Kabalak dioen bezala; Guana-juato, bizitza, eta Toma-

lín, Parián, Tlaxcala ber-
rizar, heriotza; Hugh, etorkizuna da, gizon guztien gaztaroa. Bestalde, Hugh eta Kontsula petsona bera dira; Kontsulak libratu duen zaldia gaizkiaren indarra da, zaldi horrek hilgo du Yvonne, zaldi horrek «zazpi» zenbakia darama hanketan, Kontsula zazpiretanhilgo dute, zazpia da destinoaren zenbakia; zaldi honen ondoan hiltzen den gizona bidertzean, hilzorian datzan Gizateria da, Ebroko batailan orduan, beste nonbaiten gaur egun. IX. kapituluak ltxadopenaren kapituluak da, gizatasunarena. X. kapituluaren bukaeran, sumendiak gero eta hurbi-

lago agertzen zaizkigu. Hurbil dagoen eta laster datorren gerlaren sinbolotzat hartzen dira sumendiak. Liburu honek adierazi nahi digu, bereziki, gizonarengan dirauten indar ilun eta isilak; indar horiek gizona bera izutzen duten modua; liburuak ari zaigu baitaere gizonaren erruaz, alhaduraz, argirantz eta azken destinurantz gizonaren etengabeko igaeraz lehenaldiaren menpean. Erabiltzen den alegoria Eden-eko lorategiarena da, lorategiak mundua errepresentatzen duela-rik. Kontsularen hordikeria, gerraurreko edo gerra denborako Gizateriaren hordikeri unibertsalaren sinboloa da.

Nobelak estilo barrokoa hartzen du, edo hobe esanda eta Malcom Lowry-k nahi zuenez, Mexikoko katedrale «txurrigerezko» baten itxura eta estruktura du, bere bi dorre nahas eta bihurtuekin. «Bajo el volcán» hau literaturan inoiz izan diren maisularen artean sailkatu behar da, nahita nahi ez («The waste land», Joyceren «Ulises»... dauden maila hortan). Orain, atera berria den «Bajo el volcán» irakurtzean, egiazat baieztatuko dugu aisa Eliot-ek zioena, «Apirila da hilik ankerrena» esaten zuenean.

FOTO DE JONATHAN CAPE. LONDRES

MALCOM LOWRY BAJO EL VOLCAN

AGUR EGUZKI Amandrea

zato bihar muga

Bihar artua

AGUR EGUZKI, AGUR

ITXASGORRIETA

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

URTEZ URTE

1963-an Epaillaren 10eko Zeruko ARGIA n aste-kari bihurtu zenetik 2. zenbakian E. ERKIAGA-ren artikuluxka hau bilatu dugu. Bere sail izena **puxketak** da eta izenburua **ZINEA zenek galduko du?** Aldi berri honetan euskal kultur mundua Z. Argia-ren orrietan sartzen hasten da.

ZINEMA zenek galduko du?

Izan ere, gaur egunean ez dago inor zineko mokaru goxoa uzteko. Nornai da orain zine-zale amorratua. Jakin eta ezjakin, ume ta gazte, ta zaarrak ere, guztiak dakite zinetxeak nun dauden.

Iri andietan eta erritxoetan ba dira zineak ugari, eta izan da norbait, oraingo eskolak zinetxeak dirala esan duana, eta mai-suak pelikulak, igimintzak, filmeak.

Gazte ta gizonak ardandegietara bezela —nun dira leengo sagardotegi aipatu aiek?— astegunetan maiz, ta jai-egunetan eta bezperetan batez ere, or dijoaz erritarrak atea betean zineetara.

Zineak berak, ordea, aldakuntza andiak izan ditu, urte laburren barruan. Lendabiziko zine txuribeltz eta isil aietarik oraingo filme doiñutsu ta kolorez beteko oietara, ez dago alde makala! Neurrian bertan ere, leenago maindre edo izara bat naikoa izan zuten gu txikiak gñanean, erriz-erri zebiltzaten «zine belga» erakusle aiek, beuren pelikulak agertzeko, erriko plazan

eta kontsejupean.

Ikus-zapi ikusgarri zabal luzeak ditugu orain premiazko, kinemaskope ospatsu ortarako.

Leen, zinera joan eta zer «bota» uraxe ikustea zan legezko ta jator bezela, itsu-itsuan, zetorrena zetorrela. Denbora paxa atsegingarria zan, inoiz negarrez, inoiz bildur-izuaz ta zalantzat —gure «suspense» oraingoa— ta azkenez parra algara eder ta zabalak egiñaz.

Parra kontu ortaz ere zerbait idatzi diteke. Ez ote zaigu parra zabala egiten aaztu?

Baiña, goazen arira.

Zinea ez da ikusi bear, geiagoko gabe. Geroztik, elizako ateetan, mailla ta neurrietan berexirik agertzen dituzte, baiña ori ontasunari edo zillegi-legeari buruz soilik da. Pekatu-bide ote dan eta gauza ez-egokiak ote dituan, agertuko duten pelikulak.

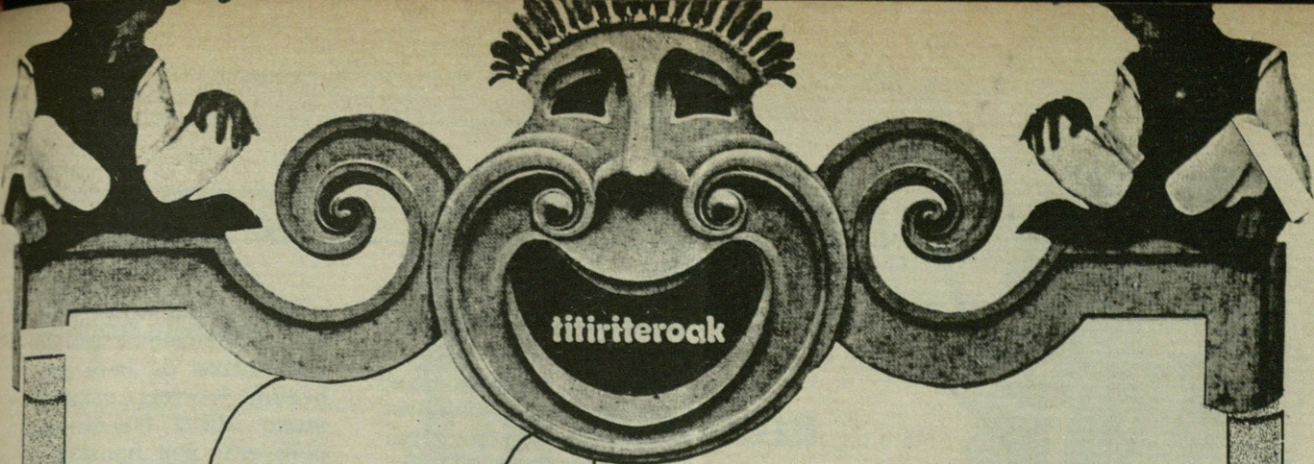
Ez da naikoa; ikusi baiño leen jakin bear omen da filme ori nolakoa dan, ederrez, jakituriaz, zindotasunaz. «Zine forum» sortu da. Orrek galduko ote du zinea?

Beste asmo bat izan du gure goiko galde orrek. Orintsuago sortu duten asmakaria aipatu nai izan dugu: TV dalakoa, «urrun agerra». Urrun gertatzen dana entzun bakarrik ez, erradioak ematen zigun bezela; entzun eta ikusi, biak batean.

Orixen omen da zinearen etasaia. Televisio berri ori. Urrutiko berriak orrela ziren asi-berritan, eta ez genekian orrela zan ala ez. Orain, ordea, emen berton dugu, Euskalerrian, tresna orren bitartez ikusi aal izatea, eta euskaldun askok dakite nolakoa dan, egu-nero ortan ari diralako.

Ez du noski, urrunagerrak inea galduko, gaur dauden neurrian irauten baldin ba dute. Zineak ba du bere baitan, TV dalakoak ez duana. Urrunagerra egunkaria bezela da, irakurri ordez ikusi ta entzun egiten dala, geienbat. Alaera, ariñeketak gauza da, beriketa usaiña du, eta eder-ukiturik doi-doi, zineak ortaz ainbat edertasun dualarik. Orregatik, ez du zinea urrunagerrak galduko. Ez zati batean.

E. ERKIAGA

PERGAMINOAK

gaurko musikaz bi hitz

Gosaltzeko orduan Mikel Hernandez eriden dut EUTGko tabernean eta 904. Argiako zenbakian eriden dugun kontrako lekuratze horretaz mintzatzen gara, azkenean eskatzen dit erantzuna bat neuk izkribatzea, hots, informazioa eskeini ahal izatea (kontraesana ezabatzeko) «new wave» berri honi buruz, eta horretan saiatuko naiz gaurzak ziuraski gehiegi sintetizatuaz.

Egia da gaurko musikan instrumentu berriak erabiltzen direla, horren aurrean ez baikara behintzatitsuak. Hastapena batetan komunikabide alor berri bat aintzineratzen zaigu instrumentu berrien jaiotzarekin, hots: violina elektrikoa, kitarra elektrikoa, sintetizadorea, e.a. Anplifikazioaren baitatik soinu gama beria eredin dugu. Argi dago elektronika baitan sortutako musika hau printzipioz eta formalki desberdina dela tradizioko musikarekin gonbaratuz. Musika diotenez artegintza subjetoena omen da, eta ez da neure intenzioa bere lau erregela estrukturatzaileak hemen zehazki tajutzea.

Gai hau ikutuaz ongi zioen gure Zalakaiek (kantzellerrak) azalduzikan polemika hau ez dela gauza berria, «Ez dok hamairu»ko belaundaldiarekin gisa honetako zerbait suertatu omen zen, batzuek folk modaren partaideak izanik eta besteak berriz ez, polemika orotan antza.

Ezeztatu ezin daiteke kreazio musikarentzat bide barri batzuek ireki direla. Esate baterako elektronikazko lehenbiziko urratsak Alemaniako unibertsitateko eta USAko unibertsitateko laboratoriorio esperimendatzailerekin eriden ditugu. Musika elektronikoak ala kontzeptuala hauetatik orain esaterako izen batez oroitzen naiz Luis de Pablo, donostiarra, edo John Gage, (sorpresa bat izan zen neuretzat konturatu araztea Pink Floyd talde sonatuak 50 belaunaldi honetako efektu elektroniko berak imitatu ala erabili izatea) amerikarra eta amerikanoengandik nahiko miatua.

Mass-mediarentzat, hau da jende arruntarentzat konplexitate handia sortzen da hasiera batetan musika

hau onartzerakoan. Musika mota berri hau noski oso intelektuala da, eta kultur elite batzuen eskuetan tajutzen eta moldatzen da. Esaterako gutxik jakinen dute Luis de Pablok Txalapartarentzat eta orkestra baterentzat lan musikala (diskan) izatea, edo antzeko kasu batetan Artza anaiak beren diska famatua Italian bakarrik argitaratu izatea, hemen ez baita posible.

Urteak eta denbora igarotzen da eta berrikuntza hauek gizaoldearen sektore berri (?) batetara moldatzen dira: gazteria. Berrerantzun musikala fomentatzen da, baina hori bai musika pop-ularra handiagotu nahirik, herrikoia goa baldin ba ote da hobe. Konfliktibitatez bilakatu izandako aro batetan murgiltzen gara, badakizue batzuek Rolling Stones, edo The Animalsen partaideak, besteak berriz Beatlesen imitatzaileak. Musika hau imposatu zitzaigun gizaoldearen erantzuna antza, eta Mass-mediako entzule arrunta bitartean bi heinen artean zalantzan.

Komunikabide orotar egokitzen dira mehakiz

musika berri hauek, musika barria sintonietan, zinean, e.a.. erabiltzen da (lortu dugu gure Telenorteko sin-

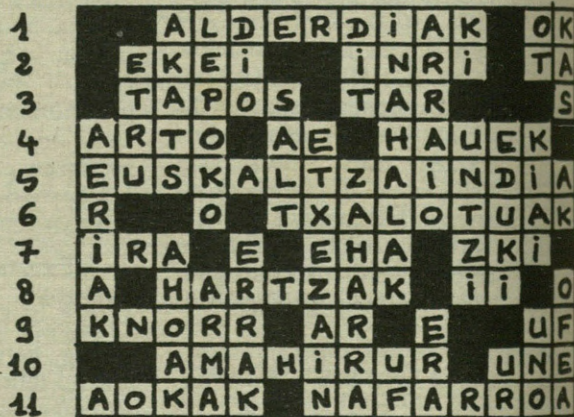
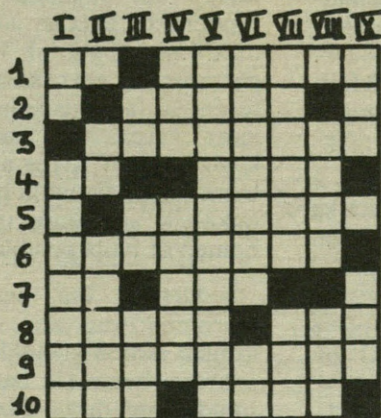
tonietan Whater Report! entzutea, gehiegizkoa!). AZkenean ukapena minimoki emanen da orokorki, gizaoldean integratzen baikara Amerikako eta Europako modeluak jarraitzea behartzen gaituztelarik beti.

Atzen erregu gisa Musika Barria konsumozko produktu bat izanen dugu, orain krisian gaudelarik monopolio musikal erraldoiak sortzen doaz inber-

siorako alorra barri bat landuz. Kapitalismoa horretaz segurtatzen da bere zuta-beetan. Horretaz eskatuko nioke Mikel Hernandezi, nere erantzun honekin ez dezala jarraitu «new-wage»ren propagandarekin, ez balbin badu behintzat zientzia-fikziozko errealitate batetan bezala CBSko diska nuklearrak entzun nahi, diska zahartuak gainera.

MIKEL ETXEBESTE

MIKELATSen 4. hitz gurutzatuak

3.en soluzioa.

1. Begira/ Hala ere.
2. EMAZTEKINIBILTZEA ETA hori EZ ERREZIBITZEA, SUAN ERRE GABE EGOITEA BEZALA zela zioen Axular deabru ligatzen zuten orduan?
3. Beraz, hor konpon!
4. Kotxeetan, Bilboaldean./ Har zak, ar!
5. Berezia izateko era hautatu bat.
6. Argiñanoki mintzatzeko gaia.
7. Atzizki./ Ni nauanak, ... hi bahaiz.
8. Ez dik opila egingo, alderantziz baizik, esan zaharraren arauera./ kontsonante leherkari ahokari ozenak.
9. Ni naiz, hi haiz, gu gara, zu zara, baina haiek ez dira!
10. Harkaitzen suge bikoloreduna./ Berea omen duenak.
- I. Kotxeetan, Donostialdean./ Euskotarrek, noski... Euskaldunek ere bai?
- II. Kidetasun baten hastapena./ Tejerok laister irabazi du berea.
- III. Horrela bazara, ez zara OK!/ Bilboko etxe ezaguna./ Beheretik gaineraino bete.
- IV. Hemen... ez da Suyin./ Ohe nahasiak.
- V. Bertsolariek euskaraz ez diharduten bezala, euskaraz dioten bezala.
- VI. Hego Euskadin atomoek egingo dutena, Iparraldean horiek egiten dute./ Lemoizengatik ere egiten badugu orain, gero egiten dute.
- VII. Avilakoa./ Ekialdeko Alemania.
- VIII. Askotan./ Euskaldunok.
- IX. Pote... mota berezi bat, Ziberoan hartzen duten bezala./ Arabiar seme.

gure herrien etimologiak

Belauntza

Herri orok, kultura osok izan ohi bere mito nahasia; bi izakiez osatu-abere edo pertsona. Batzuk, «giza-otsoa» izan dute (Rosonekin batera hain bait filme eragindakoa); Euskandinatarrak sirenak, «Euskandinatarrak euskandinatarrak» oihukatzen sortzen zuten zaratagatik horrela deituak, Bilboko «giza-lehoiak», e.a. Baina oso gutxi zekiten, eta dakite, Euskal Herriko herri txiki honek ere bere izaki «nahasi» propioa ere bazuela.

Zozoak beleari ipurbeltz deituta gero (Hernio aldean dirudenez), Basamunaren kabreoaz (Kristorena gero azalduko zen) aldegin eta eskarmentu bat nola eman pentsatu omen zuen. Echenik ikusi zuena ahuntza izan zen eta hemen transkribatuko ez ditugun amaia lizunkeria, zikinkeria etabarria guztiak eginda gero, haurdun geratu zen. Elkartze harrigarri hartatik gero ikusi ez den bezalako izaki bat sortu zen, deskribaezinezkoa. Herriak kultura ikustean, izuti eta ikaraz urtero zozo bat eskeintzen zion, irainaren leungarritzat.

Eta orduaz gero, herriak pizti haren izena hartuko zuen: «Belauntza».

Donostia

Beti esan ohi da euskaldunok oso ondo hitzegin izan dugula beti, ez dela euskaraz hitz narratsik gorde, e.a.; baina hara!, hariduraren harriduraz, Donostia sortuzenean, zein izan jarri behar zioten erabaki zutenean, herrian gaizkien hitzeginen zuenaren izengoitia jarri ziotela.

«San Sebastian» izena arazoa zer bait konpondu nahiean sortutakoa da; baina gure zaharrek bere kasta guztia, izenari eutsi egin zioten. Eta nere lagun Begoñak esango zukeen bezala, beste interpretapen guztiak psikologo batzuk besterik ez dira.

TITIRITEROEN KUTXA

gure ama euskara, hil zorian

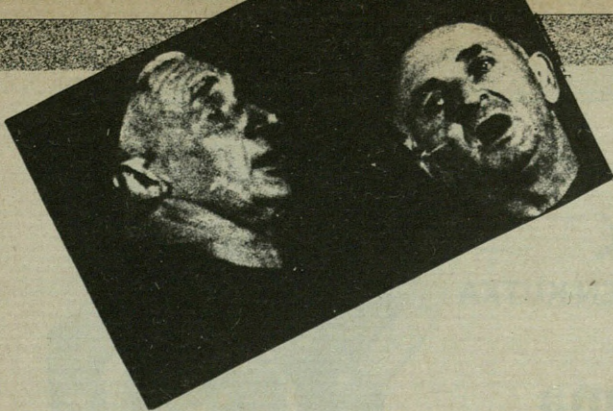
Euskal Herriko Aita eta Ama
Iturburu ta geroa,
Nire etxean bazterturikan
Ni bihar hiltzera noa.
Nire semea nirekin dago
Ni egiz maite nauena,
Beste guztiak aldendu dira
Kanpo giroz eraginda,
Ni hemen giltzen zuten banauzu

Kanpoko erdal giroaz jota
Hil zorian zaude Euskadi,
Zure hizkuntza maite ez baduzu
Ez duz izenik merezi.
Semea bere ama hiltzeko
Ez da izaten ausarti
Halere isil maltzurkeriaz
Hil zorian naute utzi;
Ni biotzetik maite ez banauzu
Ez duzu maite Euskadi.

Maitasunaren beroan datza
Bizitzaren zergatia,
Diru ta tranpaz ez da estaltzen
Maitasunaren faltia.
Kapitalismoan bilatzen da
Dirua eta ase nahia,
Sozialismo hutsean ere
Munduaren berdintzia,
Ni biak hiltzen uzten banaute
Non da hemen justizia!!

Tristerik nago goiko sapaian
Dardaraz bizi ezinik,
Eguzkiaren beroa nahi dut
Eta kanpora hemendik!
Oztopo banaiz zure bizitzan
Agurtu zaitez nigandik;
Baina biotzez maite banauzu
KALERATU ni lasterki,
Nire umeak KALEAN daude
HORTXE BIZITUKO NAIZ NI!!

OTARI

GERMAN URIGUEN

«ETXEGIÑA»-RI

«Etxegiña» bertsolariaren omenez antolatu ziren ekintzen artean, bertso paper sariketa bat ospatu zen. Zein omenaldi litzateke hobeago bertsolari batentzat bertsosaio bat baino! Guk ere ekintza haien oihartzuna jaso dugu, German Uriguen-en ahotan, hamar bat bertso eskaintzen dizkiolarik. On egin dakizkio.

Euskal Herriko zuhaitz zaharra
bizirik gizaldietan,
naiz Nafarroan eta Lapurdin
naiz Arabako aldetan,
bai Gipuzkoan edo Bizkaian,
Euzkadi bait da denetan,
kimu berriak emanez dago
udaberriko loretan.

Euskal-arnasak berotu zuen
Bizkaiko Ermu-herria,
han egun batez zuhaitz hortatik
sortu zen kimu-berria:
giza arnasaz, kristau fedean,
sendoturik oinarria,
ikasi zuen Euzkadi zela
Euskaldunen aberria.

Giza-bidean lerroturikan
heziketaren ardatza,
etxetik eta elizatikan
edozki zuen arnasa:
bizitza etzen hain eroso,
bizimodua, bai, latza,
ta-txori antzo-bertzo abestiz
alaitzen zuen baratza.

Euskal Herria baratza bat da
gizaldi-zehar egiña,
hildo beretik etorri arren
emaitzetan ezberdiña:
Ermun loretu kimu gaztea
Bizkaitik dugu aldegiña
ta Elgoibarren etxe berrian
jartzen zaigu «Etxegiña»

Bizkai-baratzan, alai ta gazte,
abesten zuen txoria
etzen ixildu, aldatu arren
toki berrira kabia:
Bizkaikoari erantsiz hemen
Gipuzkoako aria
apainagoa gerta zitzaigun
oraingo bertsolaria.

Txori alaia, ixildu gabe,
kale ta mendi kantari
elizaneta lagunartean
itxaropen abeslari:
«Etxegiña» du izen-goiti ta
badagokio berari,
berritasuna eman bait dio
euskal-etxe zaharrari.

Eskerrikasko, German laguna,
eskerrak mila bihotzez,
zure izena goretsi nahi dut
nere abesti apalez:
gure herriko zuhaitz zaharra
kimu-berritan da lorez,
arnaz berriak berotu duta
zure txertoaren bidez.

Izango dira kimu berriak,
izango dira gazteak,
zuk ereindako hazia ari da
ematen gaurko loreak:
«Etxegiña»-ren zimendu-lanak
babesten ditu abeak,
ez du lur-joko zuk maite duzun
Euskal Herriko etxeak.

Giro gaiztoak, laguntza-ezak
hamaika txoritxo hil du;
gure munduko zurrunbiloak
ditu irentsi ta amildu:
horregaitikan, German, etzaitez
zure kantuan ixildu,
zure ondoan txori berriak
behar dituzu zuk bildu.

Euskal Herria euskara gabe
ezin daiteke ulertu,
bainan euskara bertso ta olerkiz
guk behar dugu edertu;
zure bizitzan bi gauza hoiak
zuk ez dituzu baztertu:
**ZURE ONDOREN HEMEN GAUZKAZU
HORTAN JARRAITZEKO GERTU.**

historia eskasegia kontseilari izateko

Errepublika garaian, 31-tik 36-ra alegia, Demokrazia zegoen Espainiak Estatuan, esaten dutenez. Gainera, prozesu autonomikoa ere ematen ari izan zen.

Bost urtetan egon zen ejerzitoa «garbitzeko» era eta nahikoa asti; Motiboak ere egon ziren honetarako, militarrek kolpea ematea intentatu bait zuten. Denboraldi batetan, gainera, ezkerra bera egon zen agintzen.

Hala ere, inork ez zuen ejerzittoa depuratu. Eta, gainera, ezkerak zirikatu egiten zuen bere jokabide aurrelariak. Eta hainbeste zirikatu zuten ezen kolpea eman bait zuen, Franko buru zela.

Ejertzitoak 36-ko kolpea eman zuenean, ezkerra ez zen preparatuta egon eta ezin izan zuen kolpea itzali. Gainera, gerra egitea erabaki zuen eta gerra izugarria egin ondoren, galdu egin zuen. Eta ez bakarrik hori. Estatu guztia pobretu zen hura zela bide eta 40 urteko diktadura izan dugu ondoriotzat.

Historia honetako parte hartzaileak PCE, PSOE eta PNV behintzat badira.

81. garrenean, hauek ezker iraultzaileari kontseiluak ematen ari dira. Euskal Herria pobretzen ari direla..., Ejertzitoa zirikatzen..., Ejertzitoak kolpea eman-gu duela eta diktadura ezarriko digula, (nahiz eta agintzen duen baino gehiago agintzea zail egingo zaion Ejertzitoari berak ere, ona izango ba baina...)

Gaurregungo ezker iraultzaileak askotan demonstratu du zuhurra dela, purdentea eta analisis argiak eta objetiboak egiten dakiena.

Hauen eta besteen jokabidea aztertuz gero, zuhurtasuna, prudentzia eta jokabide politiko inteligentea ezker iraultzaile berriaren alde dago.

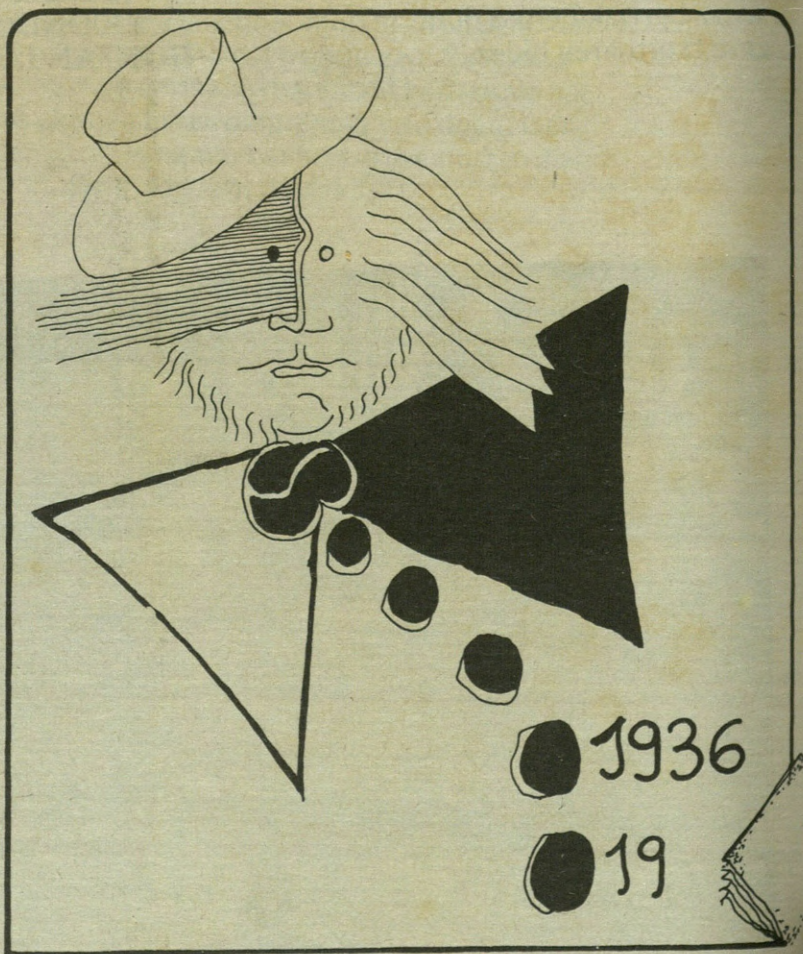
Gerra denborako galtzaileek (PCE, PSOE, PNV) galduko zuten gerran parte hartzea erabaki zuten. Ez zituzten ongi neurtu indarrak. Errepublika denboran ez zuten ejerzittoa nahikoa bideratu eta eskuidarregia izaten jarraitzea permetatu zuten. Ekibokazio guztien ondorioa Espainia osoa pobretzea izanzen.

Gaur esaten dutenari kasu egiten badiogu, desastre guzti honen errua Frankori bakarrik botatzerik ez dago. Esan beharra legoke Frankori eta bere lagunei barik, errua ezkerari bakarrik bota behar diogula.

Hauek orain Frankokumeen lagun egin dira. Eta inoiz izatekotan oraintxe dira galtzaile Frankokumeak ekonomiako krisisa dela medio. Mementuz irabazle dira; baina Euskal Herrian ez dute zereginik.

Dene dela, gerra galdu zutenek ere kontseiluak emateko eskubidea dute; eritzi propioa izatekoa; baina duten historia izanik, frakazuz betea, modestoago agertu behar lukete, nik uste. Bestela, mundu guztiak egingo die barre eta sasi arteko letratu-tzat hartuko.

JULEN KALZADA

Cheques compra garantizados del Banco Guipuzcoano. Para comprar sin dinero.

"La amabilidad se demuestra con hechos."

Los ofrece el Banco Guipuzcoano. Además de cheques normales como todas las cuentas, la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano, una cuenta corriente de uso familiar para todos los que cobren su sueldo a través del Banco Guipuzcoano, tiene cheques especiales como ninguna otra cuenta.

Los Cheques-Compra. Los Cheques-Compra del Banco Guipuzcoano son bienvenidos en los establecimientos adheridos al sistema.

Cheques garantizados hasta 4.000 pts. para comprar lo que sea sin llevar una peseta encima.

Aunque a usted no le conozcan, al Banco Guipuzcoano sí. Y éste responde de su solvencia. Faltaría más.

Al fin y al cabo, cuando usted deposita su dinero en nuestro banco deposita su confianza en nuestro banco.

Y confianza se paga con confianza.

No se queda ahí la cosa.

Pero ésta es sólo una de las ventajas de la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano.

Y las otras no se quedan mancas.

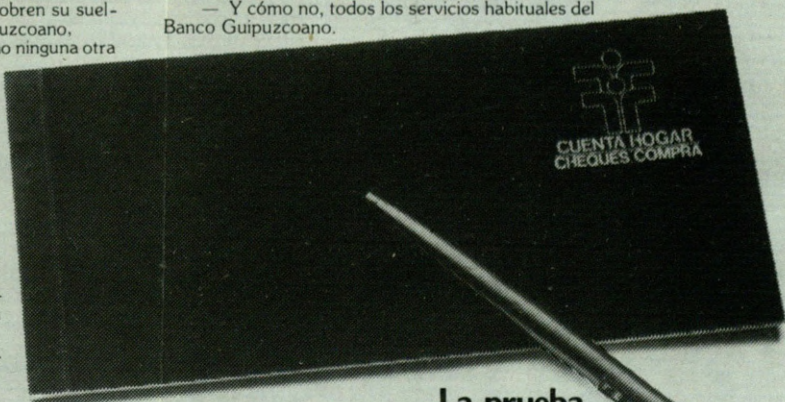
Un **descubierta** de hasta 50.000 pts. para que cuando se quede en números rojos no lo vea todo negro.

Créditos sin avales. Para comprarse un coche o hacer un viaje.

Cualquier cosa que le dicten sus necesidades o su imaginación.

Hasta 300.000.— pts., así por las buenas. Sólo por ser Vd. y creer en el Banco Guipuzcoano.

— Y cómo no, todos los servicios habituales del Banco Guipuzcoano.

La prueba de su solvencia.

Para que todo lo dicho no se quede en palabras.

¿Ve esta tarjeta?

Será la prueba material de que usted y su familia son titulares de la Cuenta Hogar del Banco Guipuzcoano. Significa que su solvencia está fuera de toda duda. Significa que tiene poder para exigir del Banco Guipuzcoano todos los servicios y ventajas a que le da derecho su Cuenta Hogar desde descubiertos hasta 50.000 pts., hasta créditos de 300.000 pts., cheques-compra... etc.

Significa, en definitiva, que el Banco Guipuzcoano le respalda. Abra hoy mismo su Cuenta Hogar!

La familia es lo que cuenta.

Cuenta Hogar

Banco Guipuzcoano

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoaren sarrerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuskak eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzekoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, desenplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatuetak 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloien bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Institutu onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoaren Elkartea, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkartea, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. daukagu.

**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**

